
Februar 2024

Evaluering af den politiske aftale fra 2014 om et nyt adoptionssystem

Del 2: Adoptivfamiliens forhold

Ankestyrelsen

ANKESTYRELSEN

Telefon: 33 41 12 00 mandag til fredag klokken 9-15

Postadresse: Ankestyrelsen, 7998 statsservice

Mailadresse: ast@ast.dk

Hjemmeside: www.ast.dk

ISBN nr.: 978-87-7811-539-3

Indholdsfortegnelse

KAPITEL 1: INDLEDNING	5
1.1 FORMÅL OG FREMGANGSMÅDE	5
KAPITEL 2: SAMMENFATNING	8
KAPITEL 3: GODKENDELSE AF KOMMENDE ADOPTANTER	10
3.1 Generel godkendelsesramme	10
3.2 Sammenhængen mellem ansøgerens alder og barnets alder	16
3.3 Godkendelses- og undersøgelsesforløbets tilpasning	16
3.4 Vurdering af ansøgernes personlige ressourcer i fase 1	19
3.5 Delkonklusion	19
KAPITEL 4: STØTTE TIL ADOPTIVFAMILIEN	21
4.1 Obligatorisk rådgivning (fase 4)	22
4.2 TEMAEFTERMIDDAGE OG LANDEMØDER	24
4.3 UDVIDET ADGANG TIL PAS-RÅDGIVNING I ADOPTIVFAMILIEN	26
4.4 ÅBENHED OG KONTAKT MED BIOLOGISK SLÆGT I PAS-RÅDGIVNINGEN	28
4.5 RÅDGIVNING TIL VOKSNE ADOPTEREDE	28
4.6 ORGANISERINGEN AF DEN SAMLEDE STØTTE TIL ADOPTIVFAMILIEN	29
4.7 Delkonklusion	31
KAPITEL 5: ÅBENHED OG ADOPTION	33
5.1 FOKUS PÅ AT SIKRE TILGÆNGELIGHEDEN AF OPLYSNINGERNE OM DEN ADOPTEREDES BAGGRUND	33
5.2 VIDEN OM DEN ADOPTEREDES OPVÆKST TIL BIOLOGISK SLÆGT	36
5.3 Temaaftener om åbenhed og kontakt til biologisk slægt	38
5.4 FORSKNING I BETYDNINGEN AF ÅBENHED FOR DEN ADOPTEREDE	39
5.5 DELKONKLUSION	41
KAPITEL 6: INDSAMLING OG FORMIDLING AF VIDEN	42
6.1 Videndeling med fagprofessionelle	42
6.2 UNDERSTØTTENDE INITIATIVER TIL DEN EKSISTERENDE VIDENSOPSAMLING	42
6.3 UNDERSØGELSER OG VIDENSINDSAMLING I VIVE	44
6.4 VIDEN FRA PAS-RÅDGIVNINGEN	45

6.5 DELKONKLUSION

45

Kapitel 1: Indledning

Den 2. oktober 2014 indgik den daværende regering (Socialdemokraterne og Det Radikale Venstre), Dansk Folkeparti, Socialistisk Folkeparti, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti en aftale om det fremtidige adoptionssystem i Danmark (Fodnote: "[Aftale om et nyt adoptionssystem i Danmark, 2014](#)". Fodnote slut).

Som en del af aftalen var der enighed blandt aftalepartierne om, at der efter en treårig periode skulle gennemføres en evaluering af aftalens samlede konsekvenser. Hovedparten af aftalen blev implementeret den 1. januar 2016, og evalueringen er efterfølgende blevet iværksat i 2019.

Med udgangspunkt i den bagvedliggende helhedsanalyse fra 2014 af det danske adoptionssystem er evalueringen opdelt i to publikationer.

Det hovedspor, som handler om de strukturelle rammer for den internationale adoptionsformidling og tilsynet hermed, er beskrevet i en evaluering, som er offentliggjort i forbindelse med Ankestyrelsens undersøgelse af, hvilke alternativer der findes til den eksisterende formidlingsstruktur for international adoption (fodnote: "[Den internationale adoptionsformidling i Danmark – en undersøgelse af bæredygtige alternativer til den nuværende struktur](#)", 2019. Fodnote slut).

Denne publikation handler om det hovedspor, der vedrører adoptivfamiliens forhold, og kan opdeles i fire delelementer:

- Godkendelse af kommende adoptivforældre
- Støtte til adoptivfamilien
- Åbenhed i adoptionen
- Indsamling og formidling af viden

De to publikationer udgør tilsammen den samlede evaluering af den politiske aftales samlede initiativer.

1.1 FORMÅL OG FREMGANGSMÅDE

Formålet med evalueringen er at beskrive, om de iværksatte initiativer har opfyldt formålene og hensigterne bag den politiske aftale fra 2014.

Evalueringen indeholder således en beskrivelse af de bagvedliggende hensyn og formålet med aftalens delelementer, og hvilke tiltag der er blevet iværksat fra 2016 til 2018 på baggrund af aftalen.

Evalueringen indeholder også en overvejelse af, om de indvundne erfaringer peger på et behov for en justering af de enkelte initiativer.

Evalueringen er bygget op om de fire elementer fra den politiske aftale, der vedrører adoptivfamiliens forhold:

- Godkendelse af kommende adoptivforældre
- Støtte til adoptivfamilien
- Åbenhed i adoptionen
- Indsamling og formidling af viden

De konkrete initiativer som aftalepartierne var enige om at iværksætte under hvert af de ovennævnte fire elementer er sat ind som underpunkter.

Hvert underpunkt er evalueret i følgende struktur:

- En beskrivelse af hvorledes initiativet er blevet udmøntet
- En beskrivelse af Ankestyrelsens erfaringer, hvor dette er fundet relevant for evalueringens formål
- En gengivelse af de bemærkninger Ankestyrelsen har modtaget fra områdets aktører og interessenter i forbindelse med evalueringen

I de fire kapitler om elementerne fra den politiske aftale summeres resultaterne op i en delkonklusion.

Med det formål at inddrage så mange erfaringer som muligt fra områdets aktører og interessenter har Ankestyrelsen bedt om at modtage inputs fra områdets aktører – Adoptionsnævnet, den adoptionsformidlende organisation, Danish International Adoption (DIA), og Familieretshuset.

Ankestyrelsen har også bedt områdets interessenter om inputs. Interessenterne er repræsenteret i en række interesseorganisationer og adoptionspolitiske sammenslutninger. Adoption & Samfund repræsenterer adoptanterne og har endvidere en ungdomsafdeling, der repræsenterer de adopterede. Koreaklubben og Adoptionspolitisk Forum repræsenterer de adopterede, men har ligesom Adoption & Samfund et bredt fokus på adoptionsområdet som helhed. ACT, Adoptionstrekanten og Åbenhed i Adoption repræsenterer både de adopterede, biologisk slægt og adoptanterne.

Ankestyrelsen har modtaget høringssvar fra Adoptionsnævnet, DIA, Familieretshuset, ACT, Adoption & Samfund, Adoptionstrekanten, Adoptionspolitisk Forum, Bedsteforeningen, Foreningen Klip, Koreaklubben, Åbenhed i Adoption. Ankestyrelsen har på DIA's initiativ også holdt møde med DIA's direktør og adoptionskoordinatorer om evalueringens elementer i januar 2020.

Høringssvarene er indarbejdet i evalueringen og er alle vedlagt i sin helhed som bilag.

Oplysningsgrundlaget for evalueringen består herudover af Adoptionsnævnets og Ankestyrelsens løbende vidensindsamling på området i form af statistiske opgørelser, årsberetninger, evalueringer og tilsynsaktiviteter.

Evalueringens afgrænsning

Den politiske aftale fra 2014 tog afsæt i udfordringer, der overvejende relaterede sig til internationale adoptioner.

De initiativer, der vedrører godkendelsen af kommende adoptanter, støtte til adoptivfamilien, åbenhed i adoptioner og vidensindsamling berører alle adoptivfamilier, uanset den adopteredes

oprindelsesland. Initiativernes formål og indhold var dog i udgangspunktet sammensat med henblik på at imødekomme problemstillinger, der var identificeret i forbindelse med internationale adoptioner.

Internationale adoptioner udgør fortsat majoriteten af fremmedadoptioner i Danmark. Antallet af internationale adoptioner er dog siden 2014 faldet, mens antallet af nationale adoptioner har været varierende.

Siden 2014 er andelen af adoptioner fra udlandet gradvist reduceret. I 2014 udgjorde andelen af internationale adoptioner knap 90 % (124 internationale og 14 nationale adoptioner). I 2019 udgjorde andelen 68 % (47 internationale og 22 nationale adoptioner).

Denne forskydning i feltet af adoptioner er ikke inddraget i evalueringen, da evalueringen har til hensigt at beskrive virkningen af den politiske aftale i retrospekt.

Da evalueringen tager afsæt i de indvundne erfaringer fra 2016 til 2019, indbefatter evalueringens resultater ikke de eventuelle konsekvenser, som et ændret formidlingsbillede vil kunne få for det fremadrettede indhold i de initiativer, der er rettet mod adoptivfamilierne og de adopterede.

Kapitel 2: Sammenfatning

Samlet set viser evalueringens resultater, at de dele af den politiske aftale, der vedrører adoptivfamiliens forhold, er blevet udmøntet i de iværksatte initiativer, der relaterer sig til godkendelsen af ansøgere, støtte til adoptivfamilien, åbenhed i adoptioner og indsamling og formidling af viden.

Resultaterne viser også, at det kan være relevant at overveje at foretage en revidering af indholdet og tilrettelæggelsen af en række konkrete tiltag.

Evalueringen viser ikke et konkret behov for at justere det eksisterende alderskrav til ansøgere. Det samme gør sig gældende for Familieretshusets muligheder for at vurdere ansøgernes personlige ressourcer tidligt i godkendelsesforløbet.

De erfaringer, som området aktører og interessenter har gengivet, synes til gengæld at pege på, at indholdet af godkendelsesrammen og godkendelsesforløbets indhold vil kunne justeres, så det i højere grad sikres, at adoptionerne gennemføres til gavn for den adopterede, og et positivt adoptionsforløb understøttes.

Det kan derfor overvejes at undersøge, om evalueringens resultater giver anledning til at justere godkendelsesforløbet og godkendelsesrammen, så de krav, der stilles til kommende adoptanter fortsat afspejler det aktuelle formidlingsbillede med det formål at sikre ansøgernes egnethed til at adoptere.

I denne forbindelse vurderes det relevant at undersøge følgende nærmere:

- Den helbredsmæssige, aldersmæssige og udviklingsmæssige profil på de børn, der adopteres i Danmark
- Godkendelsesforløbets indhold og metoder
- Ansøgernes muligheder ved stillingtagen til matchningsforslag

Såfremt der arbejdes videre med godkendelsesrammen og godkendelsesforløbets indhold vil det være relevant at tage udgangspunkt i det fremtidige formidlingsbillede og profilen på de børn, der fremover forventes adopteret i Danmark, og deres behov.

Evalueringens resultater viser, at de iværksatte initiativer har medført et bredere rådgivnings- og undervisningstilbud til adoptanter, adopterede og fagprofessionelle. Flere kan tilbydes rådgivning, rådgivningen tilbydes både før, under og efter adoptionen, samt særskilt til den adopterede.

Resultaterne viser dog også, at det på visse områder kan være relevant at overveje en justering for at sikre det bedst mulige tilbud til adoptanter og adopterede:

- Mulighederne for at tilbyde rådgivning til ansøgere fra en PAS-konsulent i forbindelse med matchningen
- Indholdet og rækkevidden af den obligatoriske rådgivning før og efter hjemtagelsen
- Mulighederne for at dispensere fra den fastsatte ramme på 20 timers rådgivning til adoptivfamilien efter adoptionen

- Organiseringen af det samlede tilbud om rådgivning og støtte

I forbindelse med eventuelle justeringer af rådgivningstilbuddene til adoptivfamilien og organiseringen af tilbuddene vil det være relevant at iagttage den betydning, som det fremtidige formidlingsbillede eventuelt vil have for adoptivfamiliens behov for støtte.

Evalueringens resultater viser, at erfaringerne fra arbejdet med at styrke tilgængeligheden af oplysninger om den adopterede og biologisk slægt, samt formidlingen af disse oplysninger, har bidraget til at understøtte den adopteredes ret til viden om egen historie og biologisk slægts adgang til oplysninger om den adopteredes opvækst.

Praksiserfaringerne og bemærkningerne fra områdets interessenter viser samtidig flere nuancer i åbenhedsbegrebet, som tilvejebringer flere perspektiver på, hvordan åbenhed i praksis kan udøves og understøttes til gavn for adopterede, adoptanter og biologisk slægt.

I det fremadrettede arbejde med åbenhed i adoptioner kan det derfor overvejes at iværksætte følgende initiativer til at justere den nuværende indsats:

- Justere rammer og indhold for den bistand, der ydes i søgen efter oplysninger
- Skabe øget opmærksomhed på de kulturelle rammer for åbenhed i internationale adoptioner
- Etablere elektronisk arkiv for afsluttede adoptionssager
- Understøtte adoptanterne i udarbejdelsen af opfølgingsrapporter
- Iværksætte yderligere forskning i åbenhed
- Styrke det tværgående samarbejde om åbenhed mellem områdets aktører
- Styrke det internationale samarbejde om åbenhed

Såfremt der iværksættes yderligere initiativer om åbenhed i adoption, kan det være relevant at inddrage flere nationale perspektiver, særligt set i forhold til den seneste udvikling i formidlingsbilledet, hvor andelen af nationale adoptioner har været stigende.

Evalueringens resultater viser, at adoptionsområdets aktører og interessenter generelt efterspørger en højere grad af videndeling, samarbejde og undervisning på tværs af de enkelte myndigheder og organisationer.

Efterspørgslen er bredt rettet mod hele områdets forskelligartede fagfelter og knytter sig til alle aspekter af adoptivfamiliens vilkår.

Det kan derfor overvejes at undersøge nærmere, hvordan indsamlingen og formidlingen af adoptionsrelateret viden eventuelt vil kunne styrkes til gavn for de adopterede, adoptivfamilien og biologiske slægt.

Kapitel 3: Godkendelse af kommende adoptanter

3.1 GENEREL GODKENDELSES RAMME

Det var et hovedhensyn i den politiske aftale, at de krav, der stilles til kommende adoptanter, afspejler det aktuelle formidlingsbillede.

Siden de daværende godkendelsesrammer blev defineret i 2000 havde profilen på de børn, der blev adopteret fra udlandet, ændret sig. I 2014 blev der i højere grad formidlet større børn med særlige behov til adoption fra udlandet.

De tidligere formidlende organisationer havde allerede inden 2014 gjort opmærksom på de udfordringer den daværende godkendelsesramme medførte for mulighederne for at anvise børn til danske ansøgere. Den daværende godkendelsesramme var efter organisationernes vurdering for smal til at rumme størstedelen af de børn, der blev frigivet til adoption i udlandet.

TEKSTBOKS:

Citat fra Aftale om et nyt adoptionssystem i Danmark, oktober 2014: *“Fremadrettet skal benyttes en ny godkendelsesramme i form af én godkendelse, der rummer ældre børn og børn med flere behov”*. Citat slut. Tekstboks slut.

TEKSTBOKS: ALMEN OG UDVIDET GODKENDELSES RAMME 2000-2015

- Ved almen godkendelse blev ansøgeren godkendt til at adoptere et barn i aldersgruppen 0-36 måneder uden væsentlige kendte fysiske og psykiske problemer.
- Ved udvidet godkendelse blev ansøgeren godkendt til at adoptere et ældre barn (end 0-36 måneder), søskende eller et barn, som på grund af fysiske eller psykiske helbredsmæssige forhold blev vurderet uden for den almene godkendelse.

Tekstboks slut.

I 2009 blev en arbejdsgruppe nedsat under Ankestyrelsen (dengang Familiestyrelsen) bestående af repræsentanter fra Adoptionsnævnet, de to daværende formidlende organisationer, Familieretshuset (tidligere Statsforvaltningen), Adoption & Samfund samt Familieretskantoret fra ressortministeriet. Arbejdsgruppen havde til opgave at overveje, om den daværende matchningsprocedure og sondringen mellem almen og udvidet godkendelse var tidssvarende og i tiltrækkelig grad sikrede barnets bedste.

Arbejdsgruppen indstillede enstemmigt, at begreberne almen og udvidet godkendelse blev afskaffet og erstattet af én godkendelse til adoption, sådan at godkendelsesrammen fremover i højere grad afspejlede den aktuelle formidlingssituation og de børn, der frigives til adoption. Der var ligeledes enighed om, at godkendelsen fortsat skulle indeholde kriterier om alder på barnet og søskende. Der var dog ikke enighed om, hvorvidt den daværende aldersramme fortsat burde være gældende eller udvides.

Arbejdsgruppens medlemmer var enige om følgende overordnede beskrivelse af

godkendelsesrammen:

Citat: "Et barn bør være omfattet af godkendelsesrammen, hvis den samlede viden ikke taler afgørende imod, at barnet har et normalt udviklingspotentiale i fysisk og psykisk henseende, forstået på den måde, at barnet med tiden vil kunne blive selvhjulpent og i stand til at klare en almindelig tilværelse, eventuelt med begrænset brug af støtteforanstaltninger.

Kun hvis forhold hos barnet konkret vurderes at medføre, at barnet ikke har et normalt udviklingspotentiale eller at der består en betydelig risiko herfor, vurderes det konkrete barn uden for godkendelsen til adoption.

Med hensyn til vurderingen af barnet, skal der foretages en konkret og individuel vurdering af alle de foreliggende oplysninger om barnet, herunder oplysninger om barnets helbred, udvikling, adfærd, kontaktevne, og baggrundsoplysningerne bør sammenholdes med de usikkerhedsfaktorer der måtte bestå, herunder manglende eller mangelfulde oplysninger om barnets alder, baggrund eller lignende." Citat slut.

På baggrund af arbejdsgruppens indstilling blev det i 2014 politisk besluttet at udviklingen i børnenes helbreds- og aldersmæssige profil skulle afspejles i en ændret godkendelsesramme, der i højere grad rummer ældre børn og børn med flere behov.

Udmøntningen

Med adoptionsloven, der trådte i kraft den 1. januar 2016, blev godkendelsesrammen for adoptanter ændret i overensstemmelse med arbejdsgruppens indstilling, således at begreberne almen og udvidet godkendelse blev afskaffet og erstattet af én godkendelse. Den tidligere aldersramme blev udvidet fra 0-36 måneder til 0-48 måneder. Aldersrammen for søskende blev også udvidet fra 0-36 måneder til 0-72 måneder.

TEKSTBOKS: GENEREL GODKENDELSE PR. 1. JANUAR 2016

Ved generel godkendelse bliver ansøgeren godkendt til at adoptere et barn i alderen 0-48 måneder, hvor den samlede viden ikke taler afgørende imod, at barnet har et normalt udviklingspotentiale i fysisk og psykisk henseende.

Det er ikke muligt på forhånd at få udvidet en generel godkendelse. Vurderes et barn uden for den generelle godkendelse, vil det kræve en konkret godkendelse til at adoptere barnet.

Godkendelsesrammens indhold

Godkendelsesrammens indhold tager udgangspunkt i arbejdsgruppens anbefalinger.

Hvis forhold hos barnet konkret vurderes at medføre, at barnet ikke har et normalt udviklingspotentiale, eller der er en betydelig risiko herfor, falder barnet uden for godkendelsen. En adoption vil i disse tilfælde kræve en konkret godkendelse til at adoptere barnet.

Afgørelsen af, om et barn falder inden for den nuværende godkendelsesramme, skal ske på baggrund af en konkret og individuel vurdering af de oplysninger, der foreligger om barnet, sammenholdt med de usikkerhedsfaktorer, der ellers måtte være i det konkrete tilfælde.

Vurderingen af barnet foretages ud fra oplysninger om barnets trivsel og funktionsniveau på

det tidspunkt, hvor der træffes beslutning om bortadoption samt på baggrund af pålideligheden af de data, der kommer fra det enkelte afgiverland.

Det er børnelæger i henholdsvis den formidlende organisation og Adoptionsnævnet eller Adoptionsrådet, der vurderer, om et barn er omfattet af godkendelsesrammen. Ved vurderingen i Adoptionsnævnet er det muligt at inddrage en børne- og ungdomspsykiater.

- Ved vurderingen vil der blive taget stilling til, om barnets eventuelle kendte vanskeligheder har et sådant omfang, at det fortsat er muligt for familien at føre et almindeligt dansk familieliv. Det vil eksempelvis sige, om barnet forventes at ville kunne passes i en almindelig daginstitution og senere følge en almindelig skolegang, eventuelt med begrænset brug af støtteforanstaltninger.
- Det skal ligeledes kunne antages, at der ikke er så store vanskeligheder hos barnet, at det vil hindre forældrene i at have en almindelig tilknytning til arbejdsmarkedet.
- Hvis barnet har sygdomme eller handicaps, der må forventes at kræve kontakt til sundhedsvæsenet eller andre offentlige instanser, skal det vurderes, om denne kontakt kan forudses at være af et sådant omfang, at det i sig selv vil medføre væsentlige hindringer i familiens udfoldelser.
- Det indgår også i vurderingen, om barnets vanskeligheder har et sådant omfang, at det med tiden, når det er blevet voksent, vil være i stand til at blive selvhjulpent i eget hjem, eventuelt med brug af støtteforanstaltninger.
- En godkendelse som adoptant indebærer, at en ansøger skal kunne acceptere og være fundet egnet til at adoptere et barn inden for ovennævnte beskrivelse.
- Det er ikke muligt at begrænse en generel godkendelse, og kravene til en ansøgers ressourcer og rummelighed vil således heller ikke kunne begrænses. Der kan dog søges om godkendelse til adoption af søskende og om en udvidet aldersramme.

Adoptivbørnenes helbredsmæssige og aldersmæssige forhold

Der er indtil videre ikke foretaget en systematisk gennemgang af de specifikke helbredsmæssige forhold, der har gjort sig gældende for de børn, der siden 2016 er blevet matchet med ansøgere i Danmark.

De statistiske oplysninger, der er indsamlet i forbindelse med myndighedernes behandling af de enkelte matchningsforslag, tager udgangspunkt i en vurdering af, om barnet er inden for eller uden for ansøgernes godkendelsesramme. Der foreligger ingen samlet databeskrivelse af børnenes helbredsforhold, der vil kunne anvendes til at vurdere, om børnenes helbredsmæssige profil giver anledning til at ændre godkendelsesrammens indhold.

Der vil således være behov for at foretage en statistisk og lægefaglig gennemgang af de enkelte matchningssager for at tilvejebringe et datagrundlag for en sådan vurdering.

Det bemærkes, at Adoptionsnævnet som et led i nævnets tilsyn med Adoptionsrådene har indkaldt alle sager, hvor samrådene i perioden 1. januar 2017 til 15. august 2019 har taget

stilling til udvidelse af ansøgernes godkendelse i forbindelse med konkret barn i forslag. Ud af de 55 sager nævnet modtog handlede 38 sager om den almene godkendelsesramme og 17 sager om den generelle godkendelsesramme.

Adoptionsnævnet forventer at afslutte denne tilsynsgennemgang i løbet af første halvår af 2020.

Det fremgår af Adoptionsnævnets løbende statistik over udviklingen i alder og ventetider, at andelen af børn, der var under 1 år ved hjemtagelsen, i perioden 2016-2018 er faldet fra 8 % til 3 %. Samtidig er andelen af børn, der var 4 år eller derover steget fra 5% til 13 % i samme periode (fodnote: "[Udviklingen i alder og ventetider 2016 – 2018](#)", 2019. [Fodnote slut](#)).

Udviklingen i antallet af godkendelser

Parallelt med implementeringen af den nuværende godkendelsesramme ses en stigning i den samlede afslagsprocent i afgørelser om ansøgning om godkendelse til at adoptere.

Tabel 1. Familieretshusets afgørelser om godkendelse⁴

	2014	2015	2016	2017	2018
Afgørelser i alt	156	114	113	91	86
Godkendelser efter fase 3	119*	76*	71*	57	51**
Samlet godkendelsesprocent	76%	67%	63%	63%	59%
Afslag efter fase 1	25	28	24	14	27
Afslag efter fase 3	13	13	19	20	9
Afslag i alt	37*	38*	42*	34	35**
Afslagsprocent fase 1	16%	25%	21%	15%	31%
Afslagsprocent fase 3	10%	15%	21%	26%	10%
Samlet afslagsprocent	24%	33%	37%	37%	41%

Fodnote: Tabellen tager ikke hensyn til eventuelle omgørelser i Adoptionsnævnet af afslag i fase 3. Afslagsprocenten i fase 3 betegner andelen af afslag ud af antallet af afgørelser i fase 3 (det samlede antal afgørelser fratrukket afslag i fase 1). [Fodnote slut](#).

Afslagsprocenten er steget fra 24% i 2014 til 41% i 2018. Det har dog været varierende, om ansøgerne fik afslag på godkendelse på grund af objektive forhold (helbred, samliv, økonomi etc.) eller på baggrund af deres personlige ressourcer. I 2016 og 2017 steg afslagsprocenten i fase 3 og var faldende i fase 1. Dette var dog ændret i 2018, hvor afslagsprocenten i fase 1 var fordoblet og afslagsprocenten i fase 3 var mere end halveret.

TEKSTBOKS: DET FASEOPDELTE UNDERSØGELSESGODKENDELSESFORLØB

Alle ansøgere, uanset hvorfra de ønsker at adoptere, skal gennemgå det faseopdelte undersøgelses- og godkendelsesforløb og dermed deltage i det adoptionsforberedende kursus.

- Fase 1
I fase 1 af undersøgelses- og godkendelsesforløbet vurderes det, om ansøgeren opfylder de generelle godkendelseskrav, som stilles til ansøgerens alder, samliv, helbred, strafforhold, boligforhold og økonomi. Kravene er nærmere fastlagt i bekendtgørelse om adoption. Hvis ansøgeren opfylder de generelle krav, giver samrådet tilladelse til, at undersøgelses- og godkendelsesforløbet kan fortsætte. Opfylder ansøgeren ikke betingelserne, giver samrådet afslag på ansøgningen.
- Fase 2

Fase 2 består af et adoptionsforberedende kursus. Kurset er obligatorisk for alle, der ikke tidligere har adopteret. Kurset består af to weekendkurser og afvikles to steder i landet.
- Fase 3
Fase 3 kan påbegyndes, når ansøgeren – efter at have deltaget i det adoptionsforberedende kursus – på ny retter henvendelse til samrådet. I fase 3 skal det vurderes, om man også efter en individuel vurdering kan anses for egnet til at adoptere.
- Fase 4
Fase 4 består af obligatorisk rådgivning umiddelbart før og efter hjemtagelsen af et barn. Rådgivningen gives med henblik på at give adoptanterne og det adopterede barn en god start på livet som adoptionsfamilie. Tekstboks slut.

Med henblik på en nærmere belysning af årsagerne til den stigende afslagsprocent anmodede Ankestyrelsen i 2018 Adoptionsnævnet om at iværksætte en undersøgelse af praksis i afslag på godkendelse i fase 3 som følge af ansøgernes ressourcer.

Som et led i nævnets tilsyn med Adoptionssamrådene gennemgik nævnet i 2018 alle sager, hvor samrådene i perioden 1. januar 2016 til 1. januar 2018 har givet ansøgere afslag på godkendelse som adoptanter i fase 3 til et barn inden for den nuværende godkendelsesramme. I alt 20 sager indgik i tilsynsgennemgangen, hvoraf nævnet inden gennemgangen havde behandlet 11 sager som klagesager.

På baggrund af det gennemførte tilsyn var det nævnets vurdering, at der ikke kunne udledes en enkeltstående årsag til, at der i 2016 og 2017 sås en stigning i antallet af afslag i fase 3. Nævnet pegede på flere årsager til denne udvikling, hvilket nævnet også påpegede i et lignende tilsyn i 2013, herunder en ændring i ansøgerfeltet, som indebærer, at flere enlige procentvist ansøger om godkendelse til at adoptere, hvilket kan bevirke en stigning i afslagsprocenten i fase 3.

Seks ud af de 20 sager (30 %), nævnet gennemgik, handlede om enlige ansøgere. Vurderingen af om en ansøger har tilstrækkelige ressourcer beror på en konkret vurdering af, om et adoptionsforløb vil være til barnets bedste, og om man som enlig ansøger har de ekstra ressourcer der skal til for at blive godkendt som adoptant. Hertil kommer, at en ansøger efter den gældende godkendelsesramme forventes at kunne rumme børn med flere udfordringer, herunder børn op til 48 måneder.

Nævnet understregede dog i sin tilbagemelding til Ankestyrelsen, at tilsynet ikke gav anledning til konkrete betragtninger om godkendelsesrammen, idet antallet af gennemgåede sager var for lavt til at danne grundlag for yderligere bemærkninger.

Nævnet var i sin gennemgang af de konkrete sager enig i samrådenes vurdering af de ikke-påklagede sager. I forhold til de 11 sager, som nævnet behandlede som klagesager, omgjorde

nævnet seks sager og stadfæstede samrådets afgørelse i fem sager.

En af årsagerne til nævnets ændring af samrådets afgørelse i de seks klagesager var, at der under klagefristen på seks måneder var kommet nye oplysninger, som nævnet inddrog i behandlingen af sagen. En anden årsag til, at nævnet omgjorde samrådets afgørelse, er de oplysninger og indtryk ansøgerne giver under fremmødet for nævnet. Samrådet træffer alene afgørelse på skriftligt grundlag.

Bemærkninger fra aktører og respondenter

Adoptionsnævnet har bemærket, at den nye godkendelsesramme ikke synes at være fuldt integreret i formidlingsbilledet, og at det må forventes, at der fortsat vil være ansøgere med den almene godkendelse frem til 2021.

DIA mener, at den nuværende godkendelsesramme er for bred, og ansøgerne bør have mulighed for at foretage positive tilvalg i forhold til, hvilke udfordringer de kan rumme og håndtere. Godkendelsesrammen afspejler ifølge DIA ikke det felt af børn, der reelt frigives til adoption, og derfor giver ansøgerne efter DIA's opfattelse indtryk af, at alle børn, der bortadopteret internationalt, har særlige behov. DIA mener dog, at der fortsat bør være en generel ramme, der er bredere end den tidligere almene godkendelsesramme og i højere grad lægger vægt på børnenes udviklingspotentiale.

DIA oplever, at den brede ramme er vanskelig for deres udenlandske samarbejdsparter at forholde sig til, da de ofte forventer en konkretisering af, hvilke ressourcer ansøgerne er i besiddelse af, og hvilke udfordringer og problematikker ansøgerne konkret har kompetencer til at imødekomme.

Familieretshuset bemærker, at godkendelsesrammen er meget bred. Det bør præciseres, i hvilke tilfælde – hvis nogen – de kommende adoptanter kan afvise at modtage et barn inden for rammen uden at miste deres godkendelse.

Adoption & Samfund ønsker, at det fremover skal være muligt for ansøgerne at pege på konkrete helbredsrelevante udfordringer ved barnet, som ansøgerne har ressourcer til at håndtere. Dette vil efter Adoption & Samfunds opfattelse være til gavn for både ansøgerne, barnet, den adoptionsformidlende organisation og kommunerne. Adoption & Samfund mistænker godkendelsesrammen for at medføre en risiko for, at et barn kan havne i en familie, der har taget for stor en opgave på sig på grund af rammens bredde.

Adoption & Samfund har tilkendegivet, at organisationen anser den brede godkendelsesramme som en væsentlig årsag til en stigende afslagsprocent.

Adoption & Samfund ønsker, at der gennemføres en undersøgelse af, hvad der bevirker de høje afslagsprocenter. Det forventes dermed, at der kan ske en afklaring af, om ansøgerne i dag har en anden profil end tidligere, eller om det er forhold i godkendelsessystemet eller hos Familieretshuset, Adoptionsrådet og Adoptionsnævnet, der medfører den markante forskel.

Adoptionspolitisk Forum bemærker, at adoptanter ikke må kunne foretage en prioritering, hvor visse børn anses som en sidste løsning. Det bør samtidig sikres, at adoptanterne ikke foretager prioriteringer, som de ikke magter.

3.2 SAMMENHÆNGEN MELLEM ANSØGERENS ALDER OG BARNETS ALDER

Det ændrede formidlingsbillede gav ikke anledning til at ændre på reglerne for ansøgernes alder og barnets alder.

Efter 1. januar 2016 var det således fortsat gældende, at det i udgangspunktet er en betingelse for godkendelse til at adoptere, at ansøgernes alder på ansøgningstidspunktet ikke må overstige barnets alder med mere end 42 år.

Udviklingen i alder og ventetider

Det fremgår af Adoptionsnævnets løbende opgørelse over udviklingen i adoptivbørnenes alder på matchnings- og hjemtagelsestidspunktet, at ansøgernes gennemsnitsalder på godkendelsestidspunktet stort set er uændret (37 år) i perioden 2014-2018, og gennemsnitsalderen på hjemtagelsestidspunktet er steget fra 40 til 41 år.

Børnenes gennemsnitsalder på hjemtagelsestidspunktet er tilsvarende steget fra 2 år og 3 måneder i 2014 til 2 år og 8 måneder i 2018.

Afslag på godkendelse på grund af ansøgernes alder

Adoptionssamrådene har i perioden 2014-2018 årligt dispenseret fra aldersreglerne i 1-2 sager.

Samrådene har i samme periode givet afslag på godkendelse på grund af ansøgernes alder i et begrænset antal sager. I 2014 blev der givet afslag i tre sager, i 2015-2017 blev der givet ét afslag på godkendelse hvert år. I 2018 blev der ikke givet afslag på godkendelse begrundet i ansøgernes alder.

Bemærkninger fra aktører og respondenter

Adoptionsnævnet har bemærket, at nævnet fortsat er af den opfattelse, at adoptivforældre som udgangspunkt ikke skal være mere end 42 år ældre end barnet.

Adoption & Samfund har tilkendegivet, at de ønsker aldersrammen udvidet til 50 års aldersforskel mellem adoptant og barn.

3.3 GODKENDELSES- OG UNDERSØGELSESFORLØBETS TILPASNING

Det fremgår af den politiske aftale, at en ændring af godkendelsesrammen også nødvendiggjorde en tilpasning af godkendelses- og undersøgelsesforløbet med henblik på at sikre det nødvendige fokus på de krav, det ændrede formidlingsbillede stiller til adoptanterne. Der blev ikke lagt op til en grundlæggende ændring af godkendelsesproceduren, da godkendelsesforløbet fortsat skal sikre de bedst egnede adoptanter.

Udmøntningen

Både før og efter den nuværende godkendelsesramme blev gældende den 1. januar 2016 tog Adoptionsnævnet en række initiativer til at understøtte implementeringen ved at formidle indholdet af godkendelsesrammen og eksempler på anvendelsen til Familieretshuset og DIA.

På nævnets landsmøde i november 2015 var den nuværende godkendelsesramme et hovedtema. Ud over en generel introduktion til hovedhensynet bag rammen gennemgik

nævnet en række eksempler på helbreds- og udviklingsmæssige forhold, hvor barnet vurderes inden for eller uden for rammen.

Nævnet har også holdt flere møder for Familieretshusets rådgivere og DIA om godkendelsesrammerne. I 2016 holdt Adoptionsnævnets børnelæger eksempelvis et møde for børnelægerne i DIA og Familieretshuset om indholdet af godkendelsesrammen med henblik på at opnå en fælles forståelse heraf.

Nævnet udgav i 2016 også en pjece til Familieretshuset, DIA og kommende adoptanter om godkendelsesrammen med en række konkrete eksempler på anvendelsen (fodnote: "[Den nye godkendelsesramme](#)", 2016. [Fodnote slut](#)). Eksemplerne tog udgangspunkt i konkrete, anonymiserede sager, hvor børnene enten blev vurderet:

- inden for både den tidligere og nuværende ramme
- inden for den nuværende ramme men uden for den tidligere ramme
- uden for den nuværende ramme.

Nævnet foretager i forbindelse med det løbende tilsyn med de helbredsmæssige og psykosociale oplysninger om børnene to gange årligt en vurdering af, om pjecen skal opdateres med nye eksempler, og om de eksisterende eksempler skal udgå.

I 2017 og 2018 gennemførte nævnet også et tilsyn med vurderingen af børn til bortadoption, i de sager Familieretshuset behandlede.

I 2018 var godkendelsesrammerne på ny et tema på Adoptionsnævnets landsmøde, hvor nævnets pædiatriske medlem og suppleant holdt et oplæg om godkendelsesrammen og nævnets erfaringer fra de konkrete matchningssager fra udlandet.

Indholdet af det adoptionsforberedende kursus (fase 2) blev også tilrettet i forbindelse med implementeringen af den nuværende godkendelsesramme.

Al kursusmaterialet blev gennemgået og tilpasset, så de større børn indgik mere tydeligt, ligesom kursets indhold også i praksis blev justeret, så der primært tages udgangspunkt i det lidt større barn, frem for det helt lille barn. Samtidig er fokus også rettet mod at understøtte behovet for et større løft af ansøgers følelsesmæssige og intellektuelle refleksioner om egen parathed til at adoptere inden for den nuværende godkendelsesramme.

TEKSTBOKS: DET ADOPTIONSFORBEREDENDE KURSUS

Ankestyrelsens psykologfaglige leder af PAS-tilbuddene og de adoptionsforberedende kurser har kort beskrevet dele af kursets indhold:

"Det adoptionsforberedende kursus (DAK) er procesorienteret og er rettet mod at løfte ansøgeren til nærmeste udviklingszone såvel emotionelt som intellektuelt i forhold til det adopteredes barns særlige behov.

Kurset er således ikke alene tilrettelagt med henblik på at tilvejebringe ansøgeren mere viden, men skal også bidrage til ansøgerens personlige udvikling. Da de enkelte ansøgere ikke starter på kurserne med samme vidensniveau, udviklingsparathed eller muligheder for at udvikle sig, kommer ansøgerne heller ikke ud på den anden side med de samme færdigheder. Dog er hensigten, at alle deltagere er blevet løftet både emotionelt og intellektuelt. Ansøgernes udvikling og parathed til at adoptere er dermed ikke ens, når de forlader kurset, men alle

vurderes at være mere parate, end da de startede, og i bedre stand til at tage en kvalificeret beslutning om hvorvidt de fortsat ønsker at adoptere.

Lederne på de adoptionsforberedende kurser videregiver ikke viden om de enkelte ansøgere. Derved skabes der et sikkert rum for ansøgeren, hvor de kan tale og arbejde frit og åbent uden angst for at denne åbenhed påvirker deres muligheder for at blive godkendt til at adoptere, hvilket understøtter de reelle udviklingsmuligheder for deltagerne.

Kursuslederne vurderer ikke, om ansøgernes ressourcer er tilstrækkelige til at blive godkendt i fase 3. De ansøgere, der både emotionelt og intellektuelt forstår, hvad det kræver af personlige ressourcer at adoptere, er også de adoptanter, der er i besiddelse af de bedste evner til at kunne se sig selv udefra og se andre indefra, hvilket også kaldes mentaliseringsevne. Denne evne er central for alle forældre og særligt for adoptivforældre." Tekstboks slut.

Ankestyrelsens overvejelser

De indvundne erfaringer fra de adoptionsforberedende kurser kan give anledning til bekymring om, hvorvidt gruppen af ansøgere med den bedste mentaliseringsevne kan være tilbøjelig til at vælge ikke at adoptere, selvom de i udgangspunktet vurderes at være de bedst egnede adoptivforældre. Samtidig kan der være en vis risiko for, at disse ansøgere ikke godkendes, hvis de i fase 3 giver udtryk for en bekymring om egne ressourcer.

Det kan på denne baggrund overvejes, om der bør foretages en nærmere belysning af mulige metoder til at styrke afdækningen i fase 3 af, om ansøgerne er i besiddelse af tilstrækkelige ressourcer til at understøtte et positivt adoptionsforløb for den adopterede gennem hele opvæksten.

Bemærkninger fra aktører og interessenter

DIA bemærker, at der gennem det seneste 1,5 år er sket en stigning i andelen af adoptioner, hvor ansøgerne kort tid efter overdragelsen af barnet har valgt at afbryde adoptionsforløbet.

Denne stigning ønsker DIA, at man undersøger nærmere. Undersøgelsen skal inkludere det generelle godkendelsesforløb og betydningen af den nuværende godkendelsesramme, da det er DIAs oplevelse, at den brede godkendelsesramme påvirker ansøgernes forberedelse til at adoptere negativt, da de forventes at være åbne over for næsten alle udfordringer. Dertil kommer, at det kan være svært for ansøgerne at afvise et matchningsforslag, da de ikke ønsker at miste deres godkendelse.

Der kan ifølge DIA også være risiko for, at de ansøgere, der er i besiddelse af den største rummelighed, får afslag på godkendelse, hvis de er meget ærlige om deres åbenhed i modsætning til de ansøgere, der holder deres bekymringer om rammens vidde tilbage under fase 3-forløbet.

DIA foreslår også psykologiske tests af ansøgerne som et redskab i fase 3 til vurderingen af ansøgernes egnethed.

Familieretshuset foreslår, at Adoptionsnævnets pjece om den nye godkendelsesramme uddybes i forhold til barnets helbreds- og aldersmæssige forhold, og at kommunikationen om dette optimeres.

Adoption & Samfund fraråder en obligatorisk psykologisk undersøgelse af alle ansøgere, da det vil være spild af ressourcer. Almindelige mennesker med almindelige ressourcer skal kunne adoptere, men forberedes godt til de særlige forhold der gør sig gældende ved adoption som familiedannelsesform.

Adoptionspolitisk Forum bemærker, at godkendelsesrammen skal indeholde en screening for racisme hos ansøgerne, herunder ubevidst og ikke-erkendt racisme, samt en undersøgelse af ansøgernes viden om håndtering af racisme, herunder racisme i familien, skole og nære omgivelser.

Åbenhed i Adoption mener, at udvælgelsen af kommende adoptanter skal ske ud fra et hensyn til barnets behov, hvor der tages hensyn til barnets rettigheder. Dette sker blandt andet gennem "racial spejling i match" (ret til egen race), hvor ansøgere med oprindelse eller tilhørsforhold til barnets oprindelsesland foretrækkes. Alle ansøgere skal gennem en psykologfaglig undersøgelse og foretræde for et uvildigt organ af adopterede, uanset om man ønsker godkendelse til national eller international adoption.

3.4 VURDERING AF ANSØGERNES PERSONLIGE RESSOURCER I FASE 1

Det faseopdelte godkendelsesforløb er tilrettelagt således, at ansøgernes objektive forhold som eksempelvis alder, helbred og økonomi vurderes i forløbets fase 1. Ansøgernes personlige ressourcer til at adoptere vurderes i forløbets fase 3.

Med udgangspunkt i et hensyn til ansøgerne blev det i 2014 besluttet, at Familieretshuset allerede i første fase af godkendelsesforløbet kan iværksætte en nærmere undersøgelse af ansøgerens personlige ressourcer. Adoptionssamrådet kan også give et afslag på endelig godkendelse allerede i fase 1, hvis det allerede på dette tidspunkt er klart, at ansøgeren ikke er besiddelse af de påkrævede ressourcer til at adoptere.

Formålet med denne adgang var at skåne de ansøgere, hvor der allerede i fase 1 foreligger oplysninger om forhold, som skaber betydelig tvivl om, at ansøgeren vil kunne godkendes til at adoptere efter fase 3, og hvor det kan forekomme belastende at kræve at ansøgeren gennemgår fase 2 og 3, før vedkommende får en afklaring på, om de pågældende forhold er til hinder for en godkendelse.

Udmøntningen

Fra reglerne trådte i kraft den 1. januar 2016 til udgangen af 2018 har samrådet truffet afgørelse om afslag i fase 1 på grund af ansøgernes ressourcer i tre sager i alt.

Bemærkninger fra aktører og interessenter

Adoptionsnævnet har alene behandlet én klagesag om dette, hvor nævnet fandt, at det var korrekt at Adoptionssamrådet havde givet afslag på godkendelse i fase 1 med henvisning til ansøgernes ressourcer.

Familieretshuset oplyser, at Familieretshuset alene i én sag har iværksat en nærmere undersøgelse af ansøgernes individuelle ressourcer i fase 1. Det er dog Familieretshusets opfattelse, at det er vigtigt, at muligheden for at iværksætte en sådan undersøgelse allerede i fase 1 er til stede. Det vil dog være ønskeligt, at det præciseres, efter hvilke kriterier undersøgelsen kan iværksættes i fase 1.

3.5 DELKONKLUSION

Bemærkningerne fra områdets aktører og interessenter synes at peger på, at indholdet af godkendelsesrammen og godkendelsesforløbet indhold vil kunne justeres, så det i højere grad sikres, at adoptionerne gennemføres til gavn for den adopterede, og et positivt adoptionsforløb understøttes.

Det kan på denne baggrund derfor overvejes at undersøge, om evalueringens resultater giver

anledning til at justere godkendelsesforløbet og godkendelsesrammen, så de krav, der stilles til kommende adoptanter, fortsat afspejler det aktuelle formidlingsbillede med det formål at sikre ansøgernes egnethed til at adoptere.

I denne forbindelse vurderes det relevant at undersøge følgende:

- Den helbredsmæssige, aldersmæssige og udviklingsmæssige profil på de børn, der adopteres i Danmark
- Godkendelsesforløbets indhold og metoder
- Ansøgernes muligheder ved stillingtagen til matchningsforslag

De indvundne erfaringer fra det praktiske arbejde med godkendelsesrammen viser umiddelbart, at der ikke er konkret behov for at justere det eksisterende alderskrav. Muligheden for at vurdere ansøgernes personlige ressourcer i fase 1 har ligeledes været velfungerende og kan fortsætte.

Det bemærkes, at evalueringen af godkendelsen af adoptanterne tager udgangspunkt i erfaringerne fra et formidlingsbillede, hvor internationale adoptioner udgør majoriteten af adoptionerne. Såfremt der arbejdes videre med godkendelsesrammen og godkendelsesforløbets indhold, vil det være relevant at tage udgangspunkt i det forventede fremtidige formidlingsbillede og profilen på de børn, der fremover forventes adopteret i Danmark, og deres behov.

Kapitel 4: Støtte til adoptivfamilien

Aftalepartierne besluttede i 2014 at udvide tilbuddet om støtte til adoptivfamilien før og efter adoptionen.

Afsættet for udvidelsen var, at det anses som adoptanternes opgave at støtte barnet gennem opvæksten, og at rådgivningen derfor går gennem forældrene. Samtidig er det vigtigt at anerkende, at den adopterede er et selvstændigt individ med egne behov for støtte.

De konkrete tiltag, der blev iværksat på baggrund af den politiske aftale fra 2014, udbyggede således det eksisterende statslige tilbud om Post Adoption Service (PAS).

Det første statslige PAS-tilbud blev introduceret i 2007, og bestod i 2014 af:

- Rådgivning til adoptivfamilien inden for de første fem år efter hjemtagelsen (fem timer med mulighed for dispensation i form af flere timer eller rådgivning senere end fem år efter hjemtagelsen)
- Undervisning til fagpersonale (skole, kommuner etc.)

I 2014 fik Ankestyrelsen bevilget midler til en permanent videreførelse og udvidelse af de statslige PAS-tilbud. I dag består PAS-tilbuddene af følgende elementer:

- Obligatorisk rådgivning umiddelbart før og efter hjemtagelse af barn (fase 4)
- Rådgivning indtil barnets 18. år (20 timers rådgivning til adoptivforældre)
- Rådgivning til voksne adopterede (timer bevilliges efter ansøgning til Ankestyrelsen)
- Børnegrupper (gruppeforløb for børn ledet af to PAS-konsulenter)
- Grupper for voksne adopterede over 18 år (som ikke selv er forældre)
- Grupper for voksne adopterede (som selv er forældre)
- Grupper for eneadoptanter
- Grupper for eneadoptanter og eneforsørgere
- Temaeftermiddage
- Undervisning til fagpersonale (skole, kommuner etc.)

Statens PAS-tilbud varetages aktuelt af i alt 22 konsulenter og en psykologfaglig leder i Ankestyrelsen.

PAS-konsulenterne arbejder fra egen praksis og er spredt ud over hele landet. Konsulenternes baggrund er uddannelser inden for psykologi eller psykoterapi inkl. diverse specialistuddannelser. Konsulenterne har generelt stor erfaring inden for arbejdet med det adopterede barn og barnets udviklingsmæssige behov.

TEKSTBOKS: HVAD ER EN PAS-KONSULENT?

De PAS-konsulenter, som er tilknyttet Ankestyrelsen, varetager rådgivning af familier og voksne adopterede.

De forestår også fx temaeftermiddage, børne- og voksengrupper, undervisning af fagpersonale m.m. Rådgiverne har adoptionsspecifik viden, fx om hvordan en adoption kan påvirke den enkelte persons liv og udvikling.

PAS-konsulenternes arbejde er underlagt tavshedspligt også i forhold til Ankestyrelsen og eventuelle andre myndigheder. Det betyder at adoptanter og adopterede, har mulighed for at arbejde med deres sårbarhed og udvikling i et beskyttet rum, som ikke kan påvirke systemets

syn på ansøgerene i fx en ansøgningsproces eller i tiden efter hjemtagelsen. Dog er alle PAS-konsulenterne underlagt den skærpede underretningspligt. Tekstboks slut.

De forskellige tilbud skal støtte adoptanterne til at blive forældre, der har blik for deres barns særlige behov. Målet er dermed, at barnet udvikler sig optimalt og bliver et sundt og velfungerende menneske. Målet med voksenrådgivningen og grupperne for voksne adopterede er at tilbyde støtte og rådgivning gennem hele livet. Fokus er ligeledes på at støtte voksne adopterede i et leve en sundt og velfungerende liv.

TEKSTBOKS: ADOPTIVFAMILIENS SÆRLIGE BEHOV

Ankestyrelsens psykologfaglige leder af PAS-tilbuddene og de adoptionsforberedende kurser har overordnet beskrevet de udfordringer, der særligt gør sig gældende for den adopterede og adoptivfamilien:

”At blive forladt af dem, som skulle passe på dig og elske dig, er et eksistentielt tema, som varer livet ud. Det er et vilkår, som den adopterede dog kan lære at få et godt liv med, afhængig af den støtte som den adopterede modtager i barndommen og ungdommen.

Nogle adopterede oplever konsekvenserne af forladthedstraumet senere i livet, også selv om det nye familieliv har været godt. For eksempel i puberteten, ved den første forelskelse og måske senere i et parforhold. Nogle adopterede oplever også konsekvenserne af forladthedstraumet, når de selv får børn, hvor det kan være svært at knytte bånd til barnet i angsten for at miste. Adoptanternes gode forældreevner og trygge tilknytning til den adopterede kan betragtes som en ballast (resiliens), der gør den adopterede mere modstandsdygtig over for udfordringer igennem livet, men det er ikke en garanti. Der kan stadig være en særlig sårbarhed inden for visse områder.

Oplevelsen af at blive forladt printer sig ind i nervesystemet og kan få betydning igen senere i livet. En del adopterede er for eksempel mere udfordret ved skift langt ind i voksenlivet i forbindelse med eksempelvis ny arbejdsplads, nyt studie, boligskift etc.

Tilknytningen kan også være god og tryk i en lang periode for den adopterede, men kan senere bevæge sig tilbage til et utrygt tilknytningmønster, hvis der opstår utryghed i forbindelse med skilsmisse mellem adoptanterne, sygdom eller andre svære psykologiske eller sociale begivenheder. Tilknytningen fortsætter for os alle livet ud og er på spil i parforhold, børnefødsler, relationer til nære venner, opbrud og nye tilknytninger.” Tekstboks slut.

Den adoptionsformidlende organisation (DIA) tilbyder også PAS-bistand. Bistanden relaterer sig til adopteredes baggrund og kultur, som eksempelvis hjælp til at søge yderligere oplysninger om biologisk slægt. Denne PAS-bistand indgik ikke i de politiske drøftelser i 2014.

Overvejelserne om indholdet, organiseringen og rækkevidden af denne PAS-bistand er beskrevet nærmere i kapitel 4.6 og 5.1 og i Ankestyrelsens undersøgelse fra december 2019 (resultaterne af undersøgelsen af bæredygtige alternativer til den eksisterende struktur for international adoptionsformidling (fodnote: [’Den internationale adoptionsformidling i Danmark – en undersøgelse af bæredygtige alternativer til den nuværende struktur’](#), 2019).

4.1 OBLIGATORISK RÅDGIVNING (FASE 4)

Da der ofte går langt tid fra godkendelse til hjemtagelse af barn, var der i 2014 enighed blandt aftalepartierne om, at PAS-rådgivning lige før og efter, at adoptivbarnet kommer til Danmark skulle være obligatorisk som et vigtigt led i forberedelsen på at blive en adoptivfamilie.

Udmøntningen

Siden 1. januar 2016 har det være obligatorisk for alle adoptivforældre at modtage rådgivning før og efter hjemtagelsen af barnet, uanset om der er tale om en national eller internationalt adoption (fase 4).

Adoptanterne retter selv henvendelse til den PAS-konsulent, som de ønsker at modtage rådgivning hos.

Rådgivningen skal modtages inden for tre måneder op til hjemtagelsen (tre timers rådgivning). Inden for de første tre måneder efter hjemtagelsen skal adoptanterne igen modtage rådgivning (tre timers rådgivning).

Rådgivningen efter hjemtagelsen kan, af hensyn til barnet, foregå i adoptanternes hjem. Rådgivningen er uden brugerbetaling.

Rådgivningen tager udgangspunkt i de kommende adoptanters viden om og forventninger til det barn, som de er matchet med. Fokus er på forberedelsen til at modtage det konkrete barn. Rådgivningen afskiller sig fra det adoptionsforberedende kursus (DAK) i fase 2, fordi DAK handler om adopterede børns behov generelt og adoptanternes egen udvikling hen mod at blive adoptant.

Fase 4 har blandt andet fokus på barnets behov for adoptanternes passende reaktioner og respons i forbindelse med overdragelsen og den første tid sammen. Fokus er på at hjælpe adoptanterne til at indleve sig i barnets situation og reaktion og handle derudfra. Samtidig forberedes adoptanterne på det, som de ikke kan forberede fx hvordan adoptanterne kan forholde sig til forskelle i kultur, normer etc. Målet er at hjælpe adoptanterne og barnet til den bedst mulige start på tilknytningen.

Ankestyrelsen har siden 1. januar 2016, hvor fase 4 startede, sendt et spørgeskema ud til de adoptanter, som har gennemført rådgivningen. 188 har responderet på spørgeskemaet. Besvarelserne er langt overvejende positive i forhold til om adoptanterne oplever, at de er blevet forberedt på blandt andet overdragelsen og den første tid med barnet.

Ankestyrelsens erfaringer

Indførelsen af den obligatoriske rådgivning har haft stor betydning for adoptanterne, hvilket mange positive tilbagemeldinger er vidne om.

Tilbuddet har dog givet anledning til en række overvejelser om, hvorvidt PAS-rådgivningen eventuelt på andre måder vil kunne bidrage til at forberede adoptanterne endnu bedre.

I forbindelse med matchningen kan ansøgerne i dag rådføre sig med en rådgivende pædiater om barnets helbreds mæssige tilstand. Dette tilbud stilles til rådighed af Adoptionsnævnet. Det kunne være relevant, hvis ansøgerne også kunne rådføre sig med en PAS-konsulent, der ville kunne hjælpe adoptanterne til at afklare, hvorvidt de psykologisk og psykosocialt set har ressourcerne til at tage sig af det konkrete barn. Rådgivning fra en PAS-konsulent vil eventuelt kunne medvirke til at forebygge sammenbrud i adoptioner (breakdowns).

Det er dog i den forbindelse værd at tage højde for det dilemma, som eventuelt kan opstå mellem PAS-konsulentens rolle som uvildig rådgiver i den almindelige PAS-rådgivning og rollen som rådgiver i forbindelse med selve adoptionsprocessen. I den forbindelse kan der være risiko for, at PAS-konsulenten vil blive anset som garant for adoptanternes evne til at tage vare på barnet.

Samtidig bør der tages højde for, at de adoptanter, der ville søge rådgivning i forbindelse med matchningen, muligvis vil være de adoptanter, som i forvejen besidder en god

mentaliseringssevne. Der er dermed en risiko for, at tilbuddet ikke rammer den tiltænkte målgruppe.

I relation til de tilfælde, hvor der sker et sammenbrud i adoptionen enten under eller kort tid efter hjemtagelsen, er Ankestyrelsen inden for de seneste år løbende blevet opmærksom på den positive indflydelse PAS har på processen. Ankestyrelsen har derfor i de tilfælde, hvor særlige forhold gjorde, at der var en betydelig risiko for et sammenbrud i adoptionen, ydet ekstra og akut rådgivning fra PAS-konsulenterne til adoptanterne.

Den øgede opmærksomhed på disse situationer har også medført, at Ankestyrelsen i løbet af 2020 forventer at nedsætte en tværfaglig arbejdsgruppe, der inden for de eksisterende rammer skal lave en skitse for håndteringen af sammenbrud i adoptionerne.

Bemærkninger fra aktører og interessenter

DIA mener, at fase 4 mangler et internationalt aspekt og en forberedelse af ansøgerne på, at "den perfekte overdragelse" måske ikke eksisterer eller kan opfattes anderledes i afgiverlandet.

DIA efterspørger derfor et større samarbejde med PAS-konsulenterne i forbindelse med fase 4. DIA redegør for, at koordinering af den psykologisk/mentale og den praktiske forberedelse af ansøgerne, kan være med til at sikre en bedre oplevelse, både for ansøgerne, barnet og samarbejdspartnen i afgiverlandet.

DIA efterspørger desuden et beredskab i forbindelse med udfordrende situationer for ansøgerne i forbindelse med overdragelsen af barnet og ved breakdowns.

Henset til den lange ventetid fra godkendelse til hjemtagelse ønsker DIA en evaluering af de metoder, der ligger til grund for godkendelsen af ansøgerne. Evalueringen skal fokusere på godkendelsesforløbets indhold og betydning og på sammenhængen mellem godkendelsesforløbet og forberedelsen af ansøgerne.

Familieretshuset tilkendegiver, at den obligatoriske rådgivning bør udvides til eksempelvis at omfatte rådgivning i forbindelse med institutionsstart.

Familieretshuset foreslår også, at de kommende adoptanter får mulighed for at konsultere en PAS-rådgiver med henblik på en vurdering af barnets psykosociale forhold, inden de tager stilling til matchningsforslaget.

Adoption & Samfund foreslår, at den obligatoriske rådgivning udvides til fem timer før og fem timer efter hjemtagelsen. Herudover efterspørger Adoption & Samfund et øget samarbejde mellem DIA og PAS-konsulenterne. Herved skal fase 4 forbedres ved at inddrage viden fra konkrete hjemtagelsesforløb.

Åbenhed i Adoption foreslår, at der oprettes et uvildigt organ bestående af adopterede. Dette organ skal enten overtage PAS-rådgivningen eller supervisere PAS-rådgivningen. Det skal være obligatorisk for ansøgere og adoptanter at modtage rådgivning før og efter adoptionen og i løbet af barndommen.

4.2 TEMAEFTERMIDDAGE OG LANDEMØDER

Aftalepartierne var i 2014 enige om, at der sideløbende med de øvrige tilbud om støtte til adoptivfamilien skal tilbydes temaeftermiddage med PAS-konsulenter og adoptanter for kommende adoptanter, samt obligatoriske landemøder i den formidlende organisation, som

kommende adoptanter skal deltage i som en fortsat forberedelse på adoptionen, mens de venter på at blive matchet med et barn.

Udmøntningen

Temaeftermiddage bliver arrangeret af Ankestyrelsen og afholdes af PAS-rådgivere. Møderne varer to timer og både ansøgere og adoptivforældre kan deltage.

Ankestyrelsen har de seneste tre år arrangeret fire temaeftermiddage hvert år. Temaeftermiddagene har været vel besøgt, og i 2019 var der for første gang ikke pladser nok på de planlagte møder. På de enkelte møder har deltaget alt mellem seks og 30 deltagere og en eller to PAS-konsulenter.

Temaeftermiddagene har fået god feedback fra deltagerne, selvom flere har nævnt, at to timer ikke er tilstrækkeligt til at runde de emner, som tages op. Derfor har Ankestyrelsen besluttet, at temaeftermiddagene fra 2020 kan udvides til at vare op til fire timer.

Det oprindelige formål med temaeftermiddagene var at holde kommende adoptanter følelsesmæssigt og intellektuelt opdaterede i ventetiden fra godkendelse til adoption. Emnerne har dog varieret ud fra målgruppens behov.

Emnerne til temaeftermiddagene findes ved at spørge PAS- og DAK-konsulenterne om, hvad der rører sig blandt de adoptanter og ansøgere, de møder. Inputs fra DIA og fra Adoption & Samfund bliver også inddraget.

Temaerne har blandt andet været:

- At være ene-adoptant (særlige udfordringer og overvejelser som ene-adoptant)
- Adoption af et større barn (arbejdet med at forstå barnets reaktioner, følelser og behov)
- Følelser i familien (følelsesmæssige udfordringer)
- "I er ikke mine rigtige forældre" (særlige udfordringer, når barnet når teenagealderen)
- Sansintegration (at arbejde med og træne et understimuleret sanseapparat og nervesystem)
- Godkendelsesrammerne (de nye godkendelsesrammer og betydningen af disse ved nævnets pædiatriske medlem)
- Information om børnegrupper (information om grupperne bl.a. hvad børnene bidrager med og får ud af at være med i grupperne)

DIA afholder årlige landemøder med kommende adoptanter som led i forberedelsen til adoption. Det er en praksis, som går længere tilbage end tidspunktet for den politiske aftale. DIA oplyser, at der derfor ikke er sket en ændring i forhold til afholdelsen af disse møder.

Ankestyrelsens erfaringer

I forbindelse med tilrettelæggelserne af de første temaeftermiddage erfarede Ankestyrelsen, at det kunne være til gavn at udvide målgruppen for temaeftermiddagene til at inkludere professionelle, som arbejder med adoption og adopterede.

Der er kommet flere og flere deltagere til temaeftermiddagene de seneste tre år, men i forbindelse med de første afholdelser var det svært at tiltrække nok deltagere.

De PAS-konsulenter, der har stået for eftermiddagene, har ligeledes bemærket, at to timer er kort tid til at nå omkring mange af de emner, som møderne handler om. Samtidig har det været svært at sikre interaktion og sparring mellem deltagerne på den begrænsede tid.

Særligt møderne, som handler om den adopterede teenager og livet som adoptivfamilie med teenagebørn, har været meget vel besøgte og til tider overbookede. Det tyder på, at adoptanter generelt efterspørger viden og fællesskab hvad angår dette emne.

Bemærkninger fra aktører og interessenter

DIA finder det ønskværdigt med et samarbejde og en koordinering mellem Ankestyrelsen og DIA om temaeftermiddagene, hvor det giver mening, således at både PAS-konsulenternes og DIA's viden og ekspertise på området kan komme i spil til gavn for adoptivfamilierne.

Familieretshuset foreslår, at der etableres tre forskellige kurser:

- brush-up kursus for adoptanter, som søger om at få forlænget deres godkendelse
- kursus målrettet ansøgere, der søger godkendelse til barn nummer to (med fokus på søskenderelationer)
- kursus målrettet ansøgere, der adopterer biologiske søskende eller ældre søskende

Adoption & Samfund foreslår møder med temaet "ventekuller", hvor forhold som ventetid, uklarhed m.v. kan behandles.

Adoptionspolitisk Forum foreslår, at temaeftermiddagene arrangeret af Ankestyrelsen kan afholdes af andre fx personer med specialviden inden for adoptionsrelaterede områder. Adoptionspolitisk Forum ønsker i øvrigt, at der afholdes obligatoriske møder mellem adoptanterne og en bredere skare af interessenter på området. Herudover mener Adoptionspolitisk Forum, at landemøder skal afholdes af en uvildig enhed.

4.3 UDVIDET ADGANG TIL PAS-RÅDGIVNING I ADOPTIVFAMILIEN

Aftalepartierne var i 2014 enige om, at der skal være adgang til PAS-rådgivning til adoptivfamilien i en længere periode, end fem år efter at barnet er hjemtaget, da behovet for støtte også kan opstå på et senere tidspunkt i adoptivfamilien.

Det blev derfor besluttet at ændre tilrettelæggelsen af det daværende PAS-tilbud til adoptivfamilierne, således at familierne fik mulighed for at modtage rådgivning frem til den adopterede er fyldt 18 år.

I takt med barnets alder skulle rådgivningen i højere grad rettes mod den adopterede selv, ligesom den adopteredes alder ville kunne have betydning for de temaer, rådgivningen skal kunne rumme. Spørgsmålet om åbenhed og kontakt med biologisk slægt kan således også være et tema for den psykologiske rådgivning.

Udmøntningen

Alle adoptivfamilier har fra 1. januar 2016 haft mulighed for at modtage 20 timers rådgivning pr. adopteret barn. Rådgivningen er et tilbud om at støtte forældre i den særlige forældreopgave.

Tilbuddet er derfor rettet til adoptanterne og indirekte til adoptivbørnene. Rådgivningen tilbydes i forbindelse med nationale og internationale fremmedadoptioner og frem til den adopterede fylder 18 år.

Adoptanterne retter selv henvendelse til en PAS-rådgiver med henblik på at starte et forløb. PAS-rådgiverne er fordelt over hele landet. Der er en egenbetaling på 100 kr. pr. rådgivningstime, som betales direkte til rådgiveren.

Den udvidede adgang til rådgivning har blandt andet resulteret i, at flere adoptanter har søgt rådgivning, når deres børn er blevet teenagere. Teenageårene er i udviklingspsykologisk perspektiv en periode, hvor barnet igen udvikler og arbejder med sin identitet. Det kan være en udfordrende tid for en adoptivfamilie, hvor rådgivning kan være ekstra vigtig.

Rådgivning når barnet er ældre giver ligeledes mulighed for langsomt at skifte fokus fra adoptanterne til den adopterede. Derved kan rådgivningen bidrage til, at barnet forberedes på at tage ansvar for sin egen udvikling.

Efter endt rådgivning udsender Ankestyrelsen et spørgeskema til adoptanterne. Siden 2016 har Ankestyrelsen modtaget 650 besvarelser fra adoptanter om PAS-rådgivning. Respondenterne har været både ene-adoptanter (10 procent) og par (90 procent).

Ca. to tredjedele af respondenterne (73 procent) har modtaget mellem 1 og 10 timers rådgivning. Tre procent af respondenterne har modtaget over 20 timers rådgivning. Størstedelen af respondenterne svarer, at PAS-rådgivningen i høj grad eller i nogen grad har påvirket deres familie positivt.

Ankestyrelsens erfaringer

Det er Ankestyrelsens erfaring, at rådgivning frem til den adopterede fylder 18 år har betydning for adoptivfamilien. Flere familier oplever, at problematikker eksempelvis opstår i forbindelse med teenageårene og ikke nødvendigvis inden for de første år efter hjemtagelsen. Derfor er muligheden for at søge rådgivning på forskellige tidspunkter i barnets liv gavnlig for mange.

Samtidig har Ankestyrelsen erfaret, at for nogle familier er 20 timer ikke tilstrækkelig til at støtte familien.

Adoptivbørn er generelt ekstra følsomme over for skift i tilværelsen, både simple skift (fx institution til skole, flytning etc.) og større skift (forældres skilsmisse, dødsfald etc.). Samtidig påvirkes udviklingen af et adoptivbarns personlighed af det faktum, at barnet har mistet sine biologiske forældre i en tidlig alder. Det kan medføre fx indlæringsvanskeligheder, sociale udfordringer etc. Udfordringerne varierer fra familie til familie. Derfor kan et øget antal familier have brug for at få dispensation og modtage mere end 20 timers rådgivning.

Aktuelt er det kun muligt at få bevilget mere end 20 timer, hvis der er tale om ganske særlige omstændigheder som eksempelvis livstruende sygdom hos en adoptivforælder.

Bemærkninger fra aktører og interessenter

DIA oplever, at rådgivningen fra de involverede myndigheder kan virke fragmenteret og efterspørger en større grad af samarbejde mellem myndigheder og organisation og fokuserer på en helhedsorienteret tilgang.

Familieretshuset tilkendegiver, at udvidelsen af adgangen til PAS-rådgivning er gavnlig for adoptanter og adopterede. Familieretshuset oplever bedre adoptionsforløb i de sager, hvor adoptanterne løbende gør brug af PAS-rådgivning.

Adoption & Samfund ønsker, at der åbnes for, at den adopterede kan få rådgivning uafhængigt af forældrene inden den adopterede fylder 18 år. Adoption & Samfund foreslår også, at der oprettes en instans til varetagelse af barnets/den unge adopteredes rettigheder fx i forbindelse med livskriser og usikkerhed om identitet, søgning efter biologisk slægt m.v.

Adoptionspolitisk Forum efterspørger, at PAS-konsulenterne oplyses om og rådgiver om håndtering af racisme og diskrimination. Herudover ønsker Adoptionspolitisk Forum, at alle adopterede over 12 år uafhængigt af adoptanterne kan modtage PAS-rådgivning.

4.4 ÅBENHED OG KONTAKT MED BIOLOGISK SLÆGT I PAS-RÅDGIVNINGEN

Den PAS-rådgivning, som tilbydes af Ankestyrelsen, rummer også spørgsmål om åbenhed og kontakt med biologisk slægt ud fra en videnskabelig tilknytnings- og neuroaffektiv vinkel.

Det betyder, at rådgivningen kan handle om, hvilken form for kontakt den adopterede er klar til at have med sin biologiske slægt. Rådgivningen kan også handle om, hvilket motiv familien eller den adopterede har for en eventuel kontakt og hvilke ønsker og drømme, der kan ligge bag denne kontakt. I den forbindelse kan rådgivningen også fokusere på, hvilke psykologiske konsekvenser kontakten kan have eller har haft for den enkelte.

Fra et psykologisk perspektiv handler åbenhed i adoption om at være emotionel åben og tilgængelig over for barnet. Emotionel åbenhed handler i høj grad om at kunne rumme det barnet kommer med, uanset hvad det er. Åbenhed er dermed det modsatte af forsvar, lukkethed og afvisninger.

Åbenhed i adoption i PAS-rådgivningen handler om barnets behov for åbenhed (kendskab til egen historie og til egne følelser). Barnets udviklingsbehov er dermed i fokus. Åbenhed i adoption generelt inkluderer dog også fx et hensyn til eventuelle kulturelle, juridiske eller etiske problematikker og fokuserer ligeledes på adoptanterne og på barnets biologiske familie. Det er derfor vigtigt at gøre opmærksom på, at i regi af Ankestyrelsens PAS-tilbud har åbenhed fokus på barnets udvikling.

4.5 RÅDGIVNING TIL VOKSNE ADOPTEREDE

Aftalepartierne var i 2014 enige om, at et stigende fokus på støtte til adopterede ikke blev imødekommet i det daværende PAS-tilbud i staten. Uanset at adopterede har adgang til støtte og rådgivning på lige fod med alle andre borgere, var der enighed om at iværksætte et forsøgsprojekt med PAS-rådgivning til voksne adopterede.

Forsøgsprojektet blev finansieret via satspuljemidlerne med en midlertidig driftsbevilling på 2 millioner kr. Bevillingen skulle strække sig over hele projektperioden fra 1. januar 2016 til 31. december 2017. Allerede i starten af andet halvår af 2017 var der disponeret over den fulde bevilling.

Udmøntningen

Det blev besluttet at tilbyde rådgivning til voksne adopterede over 18 år. Der er en egenbetaling på 100 kr. pr. rådgivnings-time. De PAS-konsulenter, som er tilknyttet Ankestyrelsen, varetager også rådgivningen til voksne adopterede. Rådgivningen bliver givet efter ansøgning til Ankestyrelsen via en formular på Ankestyrelsens hjemmeside.

Den faglige leder på PAS-området foretager en konkret vurdering af hver enkelt ansøgning. Det vigtigste kriterium er, at den adopterede vurderes at kunne profitere af rådgivningen. Det vil sige, at den adopterede skal være i stand til at have et refleksivt blik på sig selv og sine følelser. Der bevilges almindeligvis otte timer, som skal afvikles inden for seks måneder. Eventuelle ubrugte timer går tilbage i den samlede pulje og kan dermed beviliges til andre. Det er muligt at søge igen efter behov.

En adoption varer hele livet, og der kan derfor også senere i livet opstå adoptionsrelaterede udfordringer. Udfordringerne kan blandt andet opstå ved livsændringer, som eksempelvis jobskifte, ægteskab, skilsmisse eller når den adopterede selv får børn. Mange adopterede har ofte ikke ord for dette eller forbinder ikke deres symptomer med deres adoption.

I marts 2018 udførte Ankestyrelsen en evaluering af forsøgsprojektet. Evalueringen viste, at størstedelen af de voksne adopterede, som havde modtaget rådgivning, mente, at rådgivningen havde været brugbar til at håndtere de udfordringer og problemer, som de oplevede (fodnote: [Evaluering af forsøgsprojekt, Rådgivning til voksne adopterede, Ankestyrelsen, marts 2018](#). Fodnote slut.

I forsøgsperioden tilbød Ankestyrelsen ca. 2.500 timer til 256 voksne adopterede. PAS-konsulenterne vurderede på baggrund af forsøgsperioden at:

- rådgivningen generelt havde en betydning for de voksne adopteredes forståelse af sig selv
- gruppen af voksne adopterede har samme eller større behov for rådgivning som andre modtagere af PAS-rådgivningen

PAS-tilbuddet om rådgivning til voksne adopterede blev gjort permanent i september 2018 og finansieres inden for den samlede økonomiske ramme for PAS-rådgivningen.

Ankestyrelsens erfaringer

Der er fortsat mange, der søger om PAS til voksne adopterede. Tilbagemeldingerne fra de adopterede, som har modtaget rådgivning, er fortsat langt overvejende positiv.

Bemærkninger fra aktører og interessenter

Adoption & Samfund mener, at PAS-rådgivningen skal være livslang og finansieres permanent via Finansloven. Derudover ønsker Adoption & Samfund, at det skal være muligt for den adopterede at inddrage en partner eller et familiemedlem.

Korea Klubben oplyser, at foreningen har haft markant gavn af ordningen og derfor sætter pris på, at ordningen er gjort permanent. Foreningen foreslår samtidig, at der opbygges et mentorprogram, hvor voksne adopterede kan støtte og vejlede yngre adopterede.

Åbenhed i Adoption mener, at adopterede skal have mulighed for, uden omkostninger, at vælge uvildig psykologbistand eller adoptionshealing.

4.6 ORGANISERINGEN AF DEN SAMLEDE STØTTE TIL ADOPTIVFAMILIEN

DIA varetager som tidligere nævnt en række opgaver, der knytter sig til den samlede PAS-bistand, som adopterede og deres familier kan modtage i Danmark.

DIA er ifølge akkrediteringsvilkårene *"... forpligtet til at yde den nødvendige bistand til adopterede og adoptivfamilier, der anmoder om bistand, som alene DIA kan yde, herunder bistand til at opnå oplysninger, som kun DIA kan fremskaffe, og bistand til at søge kontakt til den udenlandske samarbejdspart, der i sin tid formidlede adoptionen"*.

DIA's PAS-bistand kan inddeles i fem hovedkategorier (fodnote: Indholdet, rækkevidden og finansieringen af dette PAS-tilbud er beskrevet nærmere i publikationen '[Den internationale adoptionsformidling i Danmark – en undersøgelse af bæredygtige alternativer til den nuværende struktur](#)', 2019. Fodnote slut):

- Aktindsigt
Den adopterede eller adoptivfamilien ønsker aktindsigt i den konkrete adoptions sag. DIA er ansvarlig for at opbevare de mere end 20.000 adoptions sager, der er blevet behandlet af Glemte Børn, AC Børnehjælp, DanAdopt og DIA.

- Søgen efter yderligere oplysninger
Adoptivfamilien, der ønsker at søge efter flere oplysninger om barnets historie før adoptionen eller ønsker at få verificeret oplysninger om barnet. Det kan også være den adopterede, der på egen hånd ønsker at søge flere oplysninger om sin tid før adoptionen eller få allerede tilgængelige oplysninger verificeret.
- Kontaktetablering
Adoptivfamilien, som ønsker kontakt med barnets biologiske familie eller eventuelle plejefamilie. Det kan også være den adopterede, der på egen hånd ønsker at etablere kontakt til biologisk slægt, eller biologiske familiemedlemmer, der ønsker kontakt til den adopterede. Endelig kan det være adoptivfamilier, der har adopteret et eller flere børn med biologiske søskende i en anden adoptivfamilie, og som ønsker kontakt til denne familie.
- Tilbagerejser
Adoptivfamilien, der ønsker at rejse tilbage med barnet, eller den adopterede selv, der ønsker at rejse tilbage.
- Andet
Eksempelvis adopterede, der ønsker at undersøge mulighederne for at komme i praktik på det børnehjem, hvor den adopterede opholdt sig inden adoptionen. Det kan også være adopterede, der søger information om muligheden for yderligere rådgivning og hjælp eller ønsker hjælp til afklaring vedrørende den adopteredes statsborgerskab i afgiverlandet. Det kan også være ønsker fra adoptivfamilier og adopterede om at få kontakt til andre adoptivfamilier og adopterede.

I forbindelse med udarbejdelsen af undersøgelsen af bæredygtige alternativer til den nuværende struktur i 2019 har DIA stillet forslag om at samle al støtte og rådgivning til adoptivfamilien i DIA (fodnote: Der henvises til bilagssamlingen i publikationen '[Den internationale adoptionsformidling i Danmark – en undersøgelse af bæredygtige alternativer til den nuværende struktur](#)', 2019. [Fodnote slut](#)).

DIA foreslår, at forberedelsen af ansøgerne og adoptivfamilien (fase 2 og fase 4) samles ved den formidlende organisation, der allerede har kontakt til de kommende adoptivforældre gennem organisationens informationsmøder og den løbende generelle vejledning og rådgivning om adoption, organisationen giver til interesserede borgere.

DIA mener blandt andet, at man derved sikrer, at den aktuelle viden om forholdene i afgiverlandene og børnenes behov kan inkluderes i forberedelsen af de kommende familier. Det vil også være en forenkling for familierne at samle al forberedelse af familierne i DIA, da ansøgerne er i berøring med mange instanser gennem adoptionsprocessen.

DIA oplever ofte, at Ankestyrelsens PAS-tilbud rækker ind over organisationens PAS-tilbud uden nogen koordinering eller sammentænkning. Derudover vil en samling af alle PAS-tilbud forenkle tilgangen til rådgivning for adoptivfamilierne.

DIA opfordrer derfor til, at Ankestyrelsens PAS-tilbud overføres til den formidlende organisation, da organisationen er i besiddelse af viden om forholdene i afgiverlandene og har erfaring med PAS-rådgivning. DIA tilkendegiver samtidig, at hvis organisationen skal lykkes med opgaven, skal de konsulenter, der er tilknyttet Ankestyrelsens PAS-rådgiverkorps, i stedet tilknyttes DIA og indgå i et eventuelt nyt samlet PAS-tilbud.

Ankestyrelsens overvejelser om en ændret organisering

Det er et vigtigt element i det eksisterende PAS og i DAK, at PAS-konsulenterne har tavshedspligt. Det betyder, at kommende og nuværende adoptanter kan arbejde med deres

udvikling, uden at bekymre sig om, hvilke konsekvenser det kan have for deres adoptionsforløb og forhold til myndigheder.

Såfremt Ankestyrelsens og DIA's PAS-udbud samles, er det vigtigt at fastholde fokus på adskillelse af PAS og adoptionsprocessen.

PAS-rådgivningen udføres i dag af eksterne konsulenter tilknyttet Ankestyrelsen, som familierne ikke har været i kontakt med gennem adoptionsforløbet. DIA's rolle som formidlende organisation vil dermed ændre præmissen for PAS-rådgivningen, hvis organisationen skal varetage statens DAK- og PAS-opgaver.

Dette kan udfordre den fortrolighed, der i dag omgærder DAK og PAS-rådgivningen. Det kan eksempelvis være hvis:

- Adoptivfamilierne har haft et svært samarbejde med DIA, der har udfordret familiens tillid til organisationen. Det kan forhindre familierne i at opsøge rådgivning gennem DIA i en sårbar situation, hvilket kan mindske rækkevidden i PAS-tilbuddet
- DIA er nødsaget til at underrette Familieretshuset. DIA har i dag pligt til at underrette Familieretshuset, hvis organisationen kommer i besiddelse af oplysninger, der giver grund til at betvivle godkendte ansøgers rummelighed og egnethed til adoption.

En samling af alle PAS-tilbud vil gøre det muligt at kombinere landespecifik viden i forberedelsen og tilrettelæggelsen af rådgivningen og sammentænke indholdet i de forskellige tilbud. Samtidig vil de ansøgere og adoptivfamilier, der adopterer internationalt, få én indgang til de tilbud, der i dag udbydes i organisationen og gennem Ankestyrelsen.

Den viden og ekspertise, der er udviklet og opbygget i staten, adskiller sig væsentligt fra den, der tilstede i den formidlende organisation. Hvis alle PAS-tilbud samles ét sted, vil der skulle tages højde for, hvorledes den ekspertviden der er opbygget i den formidlende organisation og ved myndighederne, videreføres og bevares i en ny struktur.

Et øget samarbejde mellem forskellige aktører inden for PAS og DAK vil kunne bidrage til at understøtte og sikre den nødvendige vidensdeling. Derved kan de forskellige PAS-tilbud opleves mere sammenhængende.

Ankestyrelsen har samarbejde med forskellige aktører vil med fordel kunne styrkes yderligere. Det drejer sig om:

- Adoptionsnævnet (PAS-konsulenter har fx holdt oplæg på adoptionsnævnets møder)
- Adoption & Samfund (den faglige leder af PAS deltager på Adoption & Samfunds landsmøder og optræder løbende med indslag om PAS i Adoption & Samfunds medlemsblad, der afholdes årlige informationsmøder mellem Ankestyrelsen og Adoption & Samfund om PAS og DAK ligesom Adoption & Samfund medvirker til udvikling af fx temaeftermiddage med temaer og materiale)
- DIA (medarbejdere fra DIA har deltaget på PAS-konsulenternes supervisionsdag)

Ankestyrelsen har desuden taget initiativ til halvårlige møder med DIA, Familieretshuset og Ankestyrelsen.

4.7 DELKONKLUSION

Siden 2016 er PAS blevet udvidet på flere områder. Det betyder, at flere kan tilbydes rådgivning, og at viden om adoption og adopterede særlige udfordringer kan udbredes.

Der er dog områder, hvor der kan overvejes justeringer for at sikre det bedste tilbud til adoptanter og adopterede.

Indførelsen af den obligatoriske rådgivning, fase 4, umiddelbart før og efter hjemtagelsen er blevet godt modtaget både af adoptanterne og af interessenterne på området. Men det kan overvejes om fase 4 kan forbedres gennem en udvikling af:

- Mulighed for rådgivning fra en PAS-konsulent i forbindelse med matchningsprocessen
- Øget fokus på den kulturelle forberedelse af adoptanterne i forbindelse med hjemtagelsen

PAS til voksne adopterede og udvidelsen af den almindelige PAS-ordning har givet flere adoptanter og adopterede mulighed for at få rådgivning. Det kan dog overvejes om der burde opstilles lempeligere krav til muligheden for at få dispensation til over 20 timers rådgivning.

I forbindelse med eventuelle justeringer af rådgivningstilbuddene til adoptivfamilien vil det være relevant at iagttage den betydning, som det fremtidige formidlingsbillede eventuelt vil have for adoptivfamiliens behov for støtte.

Det vil også kunne overvejes nærmere, om organiseringen af det samlede tilbud om rådgivning og vejledning til adoptanter, adopterede og biologisk slægt, vil kunne have gavn af at samles ét sted.

Kapitel 5: Åbenhed og adoption

Aftalepartierne var i 2014 enige om vigtigheden af som adopteret at have kendskab til egen historie og oprindelse.

Åbenhed i adoption blev defineret som en bred betegnelse, der kan dække alt fra den adopteredes egen historie, adgang til informationer, indflydelse på valget af adoptivfamilie (de biologiske forældres involvering i matchningen), kontakt mellem den adopterede, adoptivfamilien og biologisk slægt, samt udveksling og opbevaring af oplysninger.

En adoption involverer tre parter – den adopterede, de biologiske forældre og adoptanterne – der også kaldes adoptionstrekanten. Når spørgsmålet om åbenhed i adoptionerne ses inden for rammerne af adoptionstrekanten, involverer det relationen mellem biologisk slægt og den adopterede, adoptivforældrene og den adopterede samt adoptivfamilien og biologisk slægt.

For adoptionstrekantens parter kan der være forskellige forudsætninger for og tilgange til åbenhed i adoptionen. Hvor adoptionen er baseret på et positivt tilvalg for adoptivforældrene, har de biologiske forældre typisk befundet sig i en situation, hvor de på baggrund af ydre omstændigheder har besluttet at give afkald på deres barn, eller måske slet ikke har ønsket at give barnet fra sig. Den adopterede selv vil almindeligvis ikke have haft en aktiv rolle i adoptionen med mindre den adopterede var gammel nok til at blive hørt og give samtykke til adoptionen.

5.1 FOKUS PÅ AT SIKRE TILGÆNGELIGHEDEN AF OPLYSNINGERNE OM DEN ADOPTEREDES BAGGRUND

Som et led i at understøtte den adopteredes muligheder for at få kendskab til egen historie og baggrund, blev der stillet krav til organisationer og myndigheder om løbende fokus på at sikre tilgængeligheden af oplysninger om den adopteredes baggrund, sådan at den adopteredes muligheder for at få disse oplysninger understøttes yderligere.

Det følger af artikel 30 i Haagerkonventionen af 29. maj 1993 om beskyttelse af børn og om samarbejde med hensyn til internationale adoptioner, at Danmark er forpligtet til at sikre, at oplysninger om barnets oprindelse, herunder særligt oplysninger om dets forældre og deres sygdomshistorie, bevares. Danmark skal også sikre, at barnet eller dets repræsentanter har adgang til disse informationer i det omfang, den danske lovgivning tillader det, og at der med disse oplysninger følger en passende vejledning.

Efter artikel 7, stk. 1, i FN's Børnekonvention er Danmark også forpligtet til at sikre barnets ret til at kende sine forældre. I adoptionssammenhæng bliver denne ret fortolket således, at den omfatter barnets ret til at kende sine biologiske forældre, men der skal ske en afvejning i forhold til de biologiske forældres ret til anonymitet.

Udmøntningen

Det følger af DIAs akkrediteringsvilkår, at DIA skal have det nødvendige fokus på at sikre tilgængeligheden af oplysninger om den adopteredes baggrund, børnehjem etc., sådan at den adopteredes mulighed for at få disse oplysninger understøttes.

DIA er forpligtet til at føre og opbevare sagsjournaler på en sikker måde efter Datatilsynets regler og overdrage arkivalierne til Rigsarkivet eller Ankestyrelsen, hvis DIA ophører eller ikke længere har tilladelse til at forestå opbevaringen af de akter, der vedrører DIA's adoptionssager og de sager, der blev gennemført med bistand fra de tidligere formidlende organisationer AC Børnehjælp, DanAdopt og Glemte Børn.

DIA er ligeledes forpligtet til at yde den nødvendige bistand til at opnå oplysninger, som kun DIA kan fremskaffe, og bistand til at søge kontakt til den udenlandske samarbejdspart, der i sin tid formidlede adoptionen.

I det løbende formidlingsarbejde har DIA således haft et generelt fokus på at sikre mest mulig viden om barnets baggrund i samarbejde med de relevante myndigheder og organisationer i afgiverlandene og de danske adoptionsmyndigheder.

I relation til de verserende adoptionssager er dette arbejde særligt forbundet med i samarbejde med Ankestyrelsen og DIA's udenlandske samarbejdsparter at definere, hvilke oplysninger, der bør foreligge på det tidspunkt, hvor barnet matches med danske ansøgere. For så vidt angår de afsluttede adoptionssager yder DIA, som tidligere beskrevet i kapitel 4.6, bistand til både adopterede, adoptivfamilier og biologisk slægt, der ønsker yderligere oplysninger om den adopteredes baggrund og eventuelt kontakt til biologisk slægt.

Denne bistand omfatter rådgivning og vejledning af adopterede og deres familier om hvor, hvordan og fra hvem de adopterede kan søge om hjælp i udlandet, samt om de kulturelle forhold i de enkelte lande. DIA følger også op på mulighederne for og udviklingen af PAS i udlandet i deres løbende samarbejde med afgiverlandene. DIA fungerer samtidig som bindeled til myndigheder og børnehjem, samt til andre familiegrupper, landegrupper og de øvrige rådgivningstilbud i kommunalt og statslig regi. DIA afholder ligeledes løbende landetræf for adopterede og familier, der har adopteret, fra de enkelte afgiverlande (fodnote: Indholdet, rækkevidden og finansieringen af dette PAS-tilbud er beskrevet nærmere i publikationen '[Den internationale adoptionsformidling i Danmark – en undersøgelse af bæredygtige alternativer til den nuværende struktur](#)', 2019. *Fodnote slut*).

Ankestyrelsens løbende fokus på at sikre tilgængeligheden af oplysningerne om den adopteredes baggrund afspejler sig i flere forskellige aktiviteter.

Som nævnt ovenfor har styrelsen i samarbejde med DIA kontinuerligt haft fokus på, at der på matchningstidspunktet foreligger så mange oplysninger som muligt om barnets baggrund. Som et led i det løbende arbejde med at sikre et tilstrækkeligt oplysningsgrundlag, inden de danske myndigheder accepterer at adoptionssagen kan fortsætte, har Ankestyrelsen udarbejdet en liste over de oplysninger, der i udgangspunktet skal foreligge, før sagen kan fortsætte.

Oplysningskravet udvikler sig løbende gennem erfaringspraksis og dialog med DIA, DIAs samarbejdsparter, myndigheder i afgiverlandene, andre modtagerlandes myndigheder og internationale organisationer som ISS, HccH og UNICEF. Udgangspunktet for dette arbejde er at sikre, at en adoption vil være til barnets bedste og kan antages at blive gennemført efter Haagerkonventionens principper.

Det er et hovedprincip i konventionen, at afgiverlandet behørigt skal sikre sig, at international

adoption er den sidste mulighed for at finde en permanent, familiebaseret løsning. Det betyder blandt andet, at det i videst muligt omfang bør afdækkes, hvilke muligheder barnets biologiske forældre og slægt har for at tage vare på barnet. Et andet hovedprincip i konventionen er, at adoptionen skal finde sted på et legalt grundlag. Det betyder blandt andet, at barnets historie bør være grundigt beskrevet for at sikre, at alle fornødne procedurer i afgiverlandet fra frigivelsen til bortadoptionen er fulgt.

De oplysninger, der tilvejebringes i de enkelte matchningssager, har således haft den afledte effekt, at omfanget af de oplysningerne om barnets baggrund, som foreligger i den formidlende organisations adoptionssager, i mange tilfælde er blevet udvidet. Dette understøtter tilgængeligheden af oplysningerne om den adopteredes baggrund. Hvor tidligere adopterede i mange tilfælde vil skulle søge disse oplysninger hos organisationer og myndigheder i udlandet, er det fremadrettet i højere grad muligt at indhente oplysningerne fra den danske organisation.

Tilgængeligheden af oplysningerne om den adopteredes baggrund i både modtager- og afgiverlandet har også efter 2014 været et emne, der har påkaldt sig opmærksomhed i både Danmark og udlandet.

Ankestyrelsen har derfor også på denne baggrund haft et løbende fokus siden 2014 på flere forskellige aspekter af tilgængeligheden af oplysningerne om den adopteredes baggrund, herunder:

- Oplysninger om biologiske søskende i Danmark
- Håndtering af mistanke om ulovlig adfærd i afsluttede adoptionssager
- Internationalt samarbejde om tilrettelæggelse af procedurer og retningslinjer for samarbejde mellem modtager- og afgiverland om at tilvejebringe yderligere oplysninger
- Vidensindsamling i afgiverlande og andre modtagerlande om håndteringen af oplysninger

Ankestyrelsens overvejelser

For at skabe lige muligheder for alle internationalt adopterede kan det overvejes at gøre DIAs nuværende bistand til et tilbud, der også formelt set omfatter de omkring 2000 adopterede, hvis adoption blev gennemført med bistand fra den tidligere formidlende organisation Terre des Hommes. Disse adopterede kan søge om aktindsigt i deres adoptionssag hos Ankestyrelsen, men er i udgangspunktet ikke berettigede til at modtage den bistand, DIA yder i organisationens egne sager og de sager, der er gennemført via de tidligere organisationer AC Børnehjælp, DanAdopt og Glemte Børn.

Der henvises til Ankestyrelsens undersøgelse af bæredygtige alternativer til den nuværende formidlingsstruktur, hvor Ankestyrelsens overvejelser om udformningen og finansieringen af den fremtidige bistand til adopterede, adoptivforældre og biologisk slægt i søgen efter oplysninger og etablering af kontakt er beskrevet nærmere (fodnote: Der henvises til kapitel 7 i ['Den internationale adoptionsformidling i Danmark – en undersøgelse af bæredygtige alternativer til den nuværende struktur', 2019](#). [Fodnote slut](#)).

Bemærkninger fra aktører og interessenter

DIA har bemærket, at kravet om at sikre tilgængeligheden af oplysninger om den adopterede har medvirket til et skærpet fokus på at sikre oplysninger om barnets baggrund i vurderingen af matchningsforslag til gavn for både adoptanter og den adopterede.

Adoption & Samfund mener, at kravet om et løbende fokus på tilgængeligheden af oplysningerne også bør indbefatte, at disse opbevares på en måde, der giver adgang til oplysningerne. Dette vil kunne ske via en digitalisering. Digitaliseringen vil være omkostningsfuld at gennemføre men på sigt medføre en besparelse. Digitaliseringen vil reducere omfanget af ressourcer, der anvendes til at identificere og fremskaffe oplysninger fra de fysiske arkiver, hvor adoptionssagerne i dag opbevares.

Adoption & Samfund mener også, at det dog fortsat vil være nødvendigt, at en sagsbehandler læser adoptionssagen igennem med henblik på, at udleveringen af eventuelle svære oplysninger suppleres af den fornødne rådgivning og vejledning (se kapitel 5.3). Der bør efter Adoption & Samfunds opfattelse afsættes midler til den bistand, DIA yder (se beskrivelsen ovenfor), da DIA har et særligt kendskab til de kulturelle forhold i de enkelte lande. Der vil eventuelt kunne etableres en særlig task force i DIA til denne opgave.

Adoptionspolitisk Forum foreslår, at der stilles krav om at organisationer og myndigheder i både modtager- og afgiver-lande løbende sikrer validiteten og tilgængeligheden af oplysningerne, herunder blandt andet kontaktoplysninger til oprindelig familie, dokumentation for samtykke til adoption og oplysninger fra børnehjem.

Adoptionspolitisk Forum ønsker, at der kommer et skærpet fokus på at dokumentere den viden, der genereres gennem hele adoptionsprocessen, herunder indsamling af oplysninger om forfalskede oplysninger om den adopterede. I tillæg hertil anbefaler Adoptionspolitisk Forum, at der oprettes en dansk klageinstans for adopterede, der skal kunne udpege det juridiske ansvar for uregelmæssigheder og ulovligheder i adoptionssager.

Adoptionspolitisk Forum bemærker også, at det ved godkendelsen af ansøgerne bør kræves, at adoptanterne anerkender og opretholder den adopteredes ret til egen historie og betragter adoptionspapirerne som den adopteredes ejendom.

Åbenhed i Adoption mener, at der bør oprettes et center for åbenhed, hvor ansatte med personlig erfaring kan vejlede og bistå adopterede med at søge efter oplysninger om egen baggrund og tage kontakt til biologisk slægt.

5.2 VIDEN OM DEN ADOPTEREDES OPVÆKST TIL BIOLOGISK SLÆGT

Aftalepartierne var i 2014 enige om at kræve, at den adopteredes biologiske slægt skal sikres viden om barnets opvækst gennem opfølgingsrapporter i det omfang, biologisk slægt ønsker denne viden og oplysningerne kan videregives i overensstemmelse med oprindelseslandets regler.

Overvejelserne bag dette krav tog afsæt i et fokus på vigtigheden af, at de danske adoptivforældre og de formidlende organisationer i det løbende formidlingsarbejde sikrede sig, at opfølgingsrapporterne blev udarbejdet og videreformidlet korrekt.

Der var både fokus på de formidlende organisationers opgave med at tilrettelægge videreformidlingen af rapporterne i samarbejde med de ansvarlige myndigheder og organisationer i afgiverlandet, og de danske adoptanternes forpligtelse til at udarbejde rapporterne.

Selvom det ikke blev fundet muligt at gennemtvunge denne forpligtelse over for adoptanterne, blev det fundet relevant at have fokus på nødvendigheden af at overholde denne moralske forpligtelse i vejledningen og forberedelsen af adoptanterne.

Udmøntningen

Det fremgår af DIAs akkrediteringsvilkår, at DIA skal sørge for at opfølgingsrapporter om barnet sendes til de relevante myndigheder, institutioner eller personer i afgiverlandet i overensstemmelse med afgiverlandets retningslinjer.

DIA har oplyst, at organisationen også inden de nuværende akkrediteringsvilkår trådte i kraft den 1. januar 2016 havde fokus på at sikre biologisk slægt viden om barnets opvækst via opfølgingsrapporter. Organisationens fokus har derfor ikke ændret sig sammenholdt med tidligere, og kravet har ikke medført en ændring i DIA, der som tidligere har fokus på vigtigheden af, at barnets biologiske slægt i det omfang det er muligt sikres adgang til informationer om barnet.

Det fremgår også af DIAs akkrediteringsvilkår, at hvis en adoptant ikke opfylder kravet om at indsende opfølgingsrapporter til DIA eller ikke indsender fyldestgørende rapporter, kan DIA, efter at have rykket den pågældende adoptant, indberette de manglende eller ufuldstændige opfølgingsrapporter til Ankestyrelsen. Ankestyrelsen vil herefter rette henvendelse til adoptanten.

Ankestyrelsen har i perioden 1. januar 2016 – 31. december 2019 modtaget i alt 16 af denne type indberetninger fra DIA. Ankestyrelsen har herefter sendt et brev til de pågældende adoptanter med en påmindelse om forpligtelsen til at udarbejde disse rapporter.

Det bemærkes, at der ved national fremmedadoption også stilles krav til adoptanterne om at udarbejde en opfølgingsrapport om barnet. Dette har været gældende siden 2009. Den første rapport udarbejdes af Familieretshuset et år efter hjemtagelsen, og herefter af adoptanterne i de år, hvor den adopterede fylder henholdsvis 4 år, 7 år, 10 år, 13 år og 16 år. Rapporterne sendes til Adoptionsnævnet, der opbevarer rapporterne. De biologiske forældre kan vælge at få rapporterne tilsendt automatisk, men har også mulighed for at gennemse rapporterne i Adoptionsnævnet eller i Familieretshuset.

Adoptionsnævnet foretog i 2017 en evaluering af ordningen om udarbejdelse af opfølgingsrapporter i nationale adoptioner. Evalueringen viste blandt andet, at adoptanterne også i de nationale adoptionssager ikke altid får udarbejdet og indsendt de påkrævede rapporter (fodnote: "[Opfølgingsrapporter ved national adoption – evaluering af ordningen](#)", 2017. *Fodnote slut*).

Bemærkninger fra aktører og interessenter

Adoptionsnævnet giver udtryk for, at der fortsat er vanskeligheder med at få adoptanter til at lave opfølgingsrapporter i de nationale adoptionssager.

DIA bemærker, at organisationen også fortsat har udfordringer med adoptanter, der ikke ønsker at efterleve deres forpligtelse til at udarbejde opfølgingsrapporter. DIA anbefaler, at adoptanternes forpligtelse skærpes, så der ikke kun er tale om en moralsk forpligtelse men også en juridisk forpligtelse, hvorved en forsømmelse af forpligtelsen reelt kunne sanktioneres. DIA oplyser, at det kan være forbundet med store udfordringer at få opfølgingsrapporterne videreformidlet til biologisk familie, særligt i de lande, hvor DIA ikke længere har et aktivt formidlingssamarbejde. I disse lande har DIA ikke længere en ansat, der kan bistå med at videreformidle rapporterne til biologisk familie. DIA anbefaler et større fokus på at sikre, at rapporterne reelt når ud til biologisk familie, og at de danske myndigheder og DIA bør tage et medansvar for at sikre denne tilgængelighed i samarbejde med afgiverlandene.

Adoption & Samfund bemærker, at myndighedernes fokus på at sikre oprindelig slægt viden om barnets opvækst bør række ud over opfølgingsrapporterne. Danmark bør aktivt bidrage til at sikre, at rapporterne videreformidles til biologisk slægt, så adgang til denne viden ikke forhindres af økonomiske eller geografiske forhold.

Adoption & Samfund mener, at der bør udarbejdes et overblik over, om denne forpligtelse generelt opfyldes af adoptanterne og hvor udbredt det eventuelt er, at forpligtelsen forsømmes. Adoption & Samfund mener også, der bør etableres en instans, hvor adoptanter kan få hjælp til at udarbejde rapporten, hvis adoptanterne eksempelvis er ordblinde eller ikke føler sig stærke i skriftlig formulering.

Adoptionspolitisk Forum mener, at der skal være krav om, at den adopterede sikres kontakt med oprindelig familie, og at denne kontakt formidles gennem en uafhængig organisation, der også er ansvarlig for at sikre kontakten. Der bør også stilles krav om, at adoptanterne sikrer, at den adopterede kan fastholde sin oprindelige kultur via tilbagerejser og undervisning i sprog og kultur.

Adoptionspolitisk Forum er af den opfattelse, at skriftlige rapporter ikke er den bedst egnede formidlingsform. Rapporterne bør i stedet erstattes af ovenstående tilbud.

Åbenhed i Adoption mener, at alle oprindelige familier skal sikres retten til at kende deres børn, med mindre det vil være til direkte fare for barnets sikkerhed, og der bør stilles økonomisk, juridisk og psykologfaglig bistand til rådighed for den oprindelige familie for at sikre dette.

Adoptionstrekanten bemærker, at man bør sikre, at alle oprindelige familier får opfølgingsrapporter direkte tilsendt, oversat til eget sprog, og at alle adoptioner fremover så vidt muligt bør være åbne, så familiebåndet bevares og respekteres. Alle adopterede og deres oprindelige familier skal have den nødvendige hjælp og støtte til at finde hinanden og genoptage kontakten.

5.3 TEMAFTENER OM ÅBENHED OG KONTAKT TIL BIOLOGISK SLÆGT

Det fremgår af bilaget til den politiske aftale fra 2014, at temaaftener med PAS-konsulenter om åbenhed og kontakt med biologisk slægt indgår som et led i at understøtte den adopteredes ret til egen historie og biologisk slægts adgang til orientering om den adopteredes opvækst.

Udmøntningen

Ankestyrelsen forventer i 2020 at afholde de første to temaeftermiddage med åbenhed og tilbagerejser i fokus. Der har ikke tidligere været efterspørgsel fra adoptanter og adopterede på temaeftermiddage med dette emne.

Årsagen til at dette tema ikke har været efterspurgt kan skyldes, at både de adoptionsforberedende kurser og PAS-rådgivningen har åbenhed som et gennemgående fokuspunkt. Åbenhed er som tidligere nævnt en forudsætning for at kunne gå i dialog om de adoptionsspecifikke livsvilkår og udfordringer adoptanterne og den adopterede gennemgår før, under og efter adoptionen, herunder i relation til barnets baggrund og biologisk slægt (se kapitel 4.4).

Som et begreb er åbenhed således direkte eller indirekte gennemgående i fase 2 og i fase 4 og i rådgivningen til adoptivfamilien efter hjemtagelsen.

Adoptanterne har herudover også haft mulighed for at søge råd og vejledning om disse temaer fra DIA og Adoption & Samfund, hvilket også kan have medvirket til den begrænsede efterspørgsel på arrangementer i Ankestyrelsen om åbenhed og kontakt til biologisk slægt.

Bemærkninger fra aktører og interessenter

Åbenhed er ifølge **DIA** et emne, der på både godt og ondt fylder meget hos adoptanterne. DIA efterspørger mere dialog om emnet, mere viden om de etiske og kulturelle aspekter af åbenhed med særlig fokus på biologisk slægt, samt en dialog med afgiverlandene om opfattelsen og forståelsen af begrebet.

DIA mener, at man i Danmark generelt underkender de kulturelle forhold i afgiverlandene og i stedet problematiserer, hvis åbenhed ikke er en mulighed. DIA finder det derfor ønskværdigt med et samarbejde om temaaftenerne, så både PAS-konsulenternes og DIA's viden og ekspertise kan komme adoptivfamilierne til gode.

Adoption & Samfund mener, at der bør etableres en rådgivningsenhed, hvor både adopterede og adoptanter kan få rådgivning om alle aspekter omkring åbenhed. Ud over en psykologfaglig rådgivning bør det ifølge Adoption & Samfund også være muligt at modtage juridisk rådgivning, rådgivning om sociale, politiske og kulturelle forhold i afgiverlandet, samt rådgivning om de fordele og ulemper der knytter sig til de søgemuligheder og bioteknologiske muligheder, der i dag er til rådighed.

Adoptionspolitisk Forum mener også, at temaaftener om åbenhed bør have en bred repræsentation af viden og erfaring, herunder oprindelig familie.

Åbenhed i Adoption foreslår, at der oprettes et uvildigt organ af adopterede, der kan varetage adopteredes rettigheder, herunder blandt andet DNA-tests og tilbagerejser. Der kunne endvidere oprettes en fond med det formål at støtte adopterede økonomisk i forbindelse med søgen efter biologisk slægt, DNA-test, tilbagerejser, sprogkurser etc. Fonden skulle administreres af det uvildige organ.

5.4 FORSKNING I BETYDNINGEN AF ÅBENHED FOR DEN ADOPTEREDE

I den analyse af adoptionssystemet, der gik forud for den politiske aftale i 2014, pegede resultaterne af en undersøgelse blandt voksne adopterede ikke entydigt på, at mere åbenhed i alle tilfælde vil være ønsket og hensigtsmæssigt.

Knap halvdelen af de adopterede, der deltog i undersøgelsen havde kendskab til deres biologiske slægt, hvoraf ca. en femtedel svarede, at det ikke havde gjort det nemmere for dem at have dette kendskab. 35 % af alle deltagere oplyste, at de ikke ønskede at få kendskab til deres biologiske familie. Langt størstedelen af de adopterede havde ikke kontakt til biologisk slægt, hvoraf halvdelen ikke ønskede kontakt på daværende tidspunkt, mens en stor andel overvejede at søge kontakt på et senere tidspunkt. Ganske få havde samvær med biologisk familie (4 %), hvoraf størstedelen oplyste, at samværet gjorde det nemmere at forstå situationen som adopteret.

Samtidig var de interesseorganisationer, der var involveret i den forudgående analyse af adoptionssystemet i 2014, i nogen grad delte i spørgsmålet om åbenhed og hvilken grad af åbenhed, der var ønske om.

Aftalepartierne blev på den baggrund enige om at iværksætte forskning, der skulle belyse åbenheds betydning for den adopteredes trivsel og livskvalitet.

Udmøntningen

Et forskningsprojekt blev sat i gang i 2016. De to forskere til opgaven kommer fra Aalborg Universitet og Roskilde Universitet. De blev udpeget efter, at opgaven havde været i åbent udbud. Ankestyrelsen varetog opgaven som tovholder på forskningsprojektet og bistod med at skabe kontakt til potentielle interviewpersoner.

I 2017 offentliggjorde Ankestyrelsen i samarbejde med forskerne fra Aalborg Universitet og Roskilde Universitet undersøgelsen om "Åbenhed i adoption og betydningerne heraf".

Rapporten viste blandt andet, at graden af åbenhed om adoptionen har stor betydning for den enkeltes identitetsdannelse. Rapporten tydeliggør også samspillet mellem forskellige former for åbenhed og deres betydning for den adopteredes trivsel (fodnote: "[Åbenhed i adoption og betydningerne heraf](#)", 2017. [Fodnote slut](#)).

Rapporten blev i 2017 offentliggjort og videreformidlet til Social- og Indenrigsministeriet.

Bemærkninger fra aktører og interessenter

Adoption & Samfund bemærker, at forskningen på adoptionsområdet helt generelt ikke er tilstrækkelig. Åbenhed i adoptioner bør fremover styrkes som forskningsfelt, da åbenhed formentlig vil komme til at præge adoptionsområdet i højere og højere grad. Eventuelt kunne der etableres en erfaringsdatabase, hvor adopterede og adoptivfamiliers praktiske erfaringer med åbenhed i forskellige lande kan samles.

Adoption & Samfund efterspørger også en kortlægning af adopteredes, adoptivforældres og biologisk slægts rettigheder både set i forhold til de internationale konventioner på området og de enkelte landes love og regler.

Adoptionspolitisk Forum understreger, at det skal være et krav, at forskningen er uvildig uden støtte eller medvirken fra private eller statslige aktører på adoptionsområdet. Bevillingerne af forskningsmidler skal tilgodese tværfaglige forskningsprojekter, og det bør i første omgang prioriteres at undersøge åbenhed i adoption og følgerne for den adopterede.

Åbenhed i Adoption ønsker, at der oprettes et nationalt register under Justitsministeriet over biologiske forældre, der fra og med 1955 har bortadopteret børn enten med eller uden samtykke. Formålet er at undersøge biologisk families forhold, hvor mange børn der er bortadopteret og hvorfor adoptionen fandt sted. I denne forbindelse bør der tages højde for mørketal i form af illegale og uregistrerede sager.

Åbenhed i Adoption ønsker også, at der foretages en undersøgelse af overgreb i adoptionerne. Undersøgelsen skal baseres på personlige eller telefoniske interviews. Resultaterne bør offentliggøres anonymt og udbredes internationalt.

5.5 DELKONKLUSION

Åbenhed i adoptioner har siden 2014 været et tema, som alle aktører og interessenter har forholdt sig aktivt til.

De indvundne erfaringer fra arbejdet med at styrke tilgængeligheden af oplysninger om den adopterede og biologisk slægt og formidlingen af disse oplysninger viser, at de iværksatte initiativer har bidraget til at understøtte den adopteredes ret til egen historie og biologisk slægts adgang til oplysninger om den adopteredes opvækst.

Praksiserfaringerne og bemærkningerne fra områdets interessenter viser samtidig flere nuancer i åbenhedsbegrebet, som har indflydelse på, hvordan åbenhed i praksis kan og bør udøves og bedst understøttes til gavn for adopterede, adoptivforældre og biologisk slægt.

I det fremadrettede arbejde med åbenhed i adoptioner kan det derfor overvejes at iværksætte følgende initiativer, hvis der er ønske om at justere den nuværende indsats:

- Justering af rammer og indhold for den bistand, der ydes i søgen efter oplysninger
- Retningslinjer for håndteringen af mistanke om ulovlig adfærd i afsluttede adoptionssager
- Skabe øget opmærksomhed på de kulturelle rammer for åbenhed i internationale adoptioner
- Etablere elektronisk arkiv for afsluttede adoptionssager
- Understøtte adoptanterne i udarbejdelsen af opfølgingsrapporter
- Iværksætte yderligere forskning i åbenhed
- Styrke det tværgående samarbejde om åbenhed mellem områdets aktører
- Styrke det internationale samarbejde om åbenhed

Det bemærkes, at åbenhed i adoption i den politiske aftale fra 2014 langt overvejende blev behandlet med afsæt i internationale adoptioner, hvor en formidlende organisation har ydet formidlingsbistand.

Såfremt der iværksættes yderligere initiativer om åbenhed i adoption, kan det være relevant at inddrage flere nationale perspektiver, særligt set i forhold til den seneste udvikling i formidlingsbilledet, hvor andelen af nationale adoptioner har været stigende. Eksempelvis vil

muligheden for samvær i de nationale adoptionsager, hvor adoptionen er gennemført uden de biologiske forældres samtykke, kunne give anledning til fornyede overvejelser.

Kapitel 6: Indsamling og formidling af viden

6.1 VIDENDELING MED FAGPROFESSIONELLE

Aftalepartierne var i 2014 enige om, at allerede eksisterende viden om adoption skulle i spil og være tilgængelig på en måde, som bringer denne viden i anvendelse hos de fagprofessionelle, der møder de adopterede og deres familier.

Udmøntningen

Ankestyrelsen tilbyder undervisning om adoptionsspecifikke forhold til forskellige typer af fagfolk, institutioner, skoler, myndigheder og læreanstalter. Undervisningen udbydes med en varighed på fire timer. Undervisningen er gratis.

Undervisningen varetages af Ankestyrelsens PAS-konsulenter, der som gruppe er i bred kontakt med adoptanterne og de adopterede både før, under og efter adoptionen, gennem styrelsens samlede PAS-tilbud og de adoptionsforberedende kurser (se kapitel 4).

Den viden, som det samlede korps af PAS-konsulenter løbende indvinder om adoptionsspecifikke forhold, bringes i spil over for andre fagprofessionelle blandt andet gennem dette undervisningstilbud.

Undervisningen er rettet mod to forskellige hovedgrupper. Den ene gruppe omfatter personale i institutioner og skoler. På disse kurser er hovedformålet at give deltagerne nye handlemuligheder og perspektiver i arbejdet med at afkode den adopteredes signaler og sætte dem ind i en udviklingsmæssig sammenhæng. Hensigten er også at understøtte et positivt forældresamarbejde og understøtte håndteringen af konflikter og problemstillinger til gavn for den adopteredes trivsel.

Den anden målgruppe omfatter konsulterende personale, herunder psykologer, socialrådgivere, støttepædagoger, tale-høreplejere, sundhedsplejersker og andre faggrupper. Hovedformålet er at udvide deltagerens kendskab til, hvad en adoption kan indebære af traumer og at sætte fokus på professionel praksis i arbejdet med at støtte den adopteredes udvikling.

Bemærkninger fra aktører og interessenter

DIA efterspørger et forum, hvor fagpersoner kan mødes og dele viden til gavn for den samlede adoptivfamilie, og en vidensbank i form af en fælles hjemmeside, hvor fagpersoner kan søge adoptionsspecifik viden.

6.2 UNDERSTØTTENDE INITIATIVER TIL DEN EKSISTERENDE VIDENSOPSAMLING

Aftalepartierne var i 2014 enige om, at det er et relevant fokus for området som sådant at iværksætte selvstændige initiativer med henblik på at understøtte den faglige vidensopsamling, der i forvejen sker.

Udmøntningen

Siden 2015 har Ankestyrelsen og Adoptionsnævnet iværksat forskellige initiativer til dialog og vidensdeling mellem områdets aktører.

Initiativerne er foretaget inden for de eksisterende rammer for styrelsens og nævnets arbejde og har i sit indhold overvejende relateret sig til de nye initiativer, der med den politiske aftale fra 2014 er blevet iværksat på området, herunder blandt andet:

- Adoptionsnævnets landsmøder
- Adoptionsnævnets lægemøder
- ERFA-møder mellem Familieretshuset og Ankestyrelsen
- Dialogmøder mellem DIA og Ankestyrelsen
- Undervisning og tema-eftermiddage med PAS-rådgiverne til DIA
- Adoptionsgruppemøder mellem Adoptionsnævnet, DIA, Familieretshuset, adoptionsmyndighederne på Færøerne og Ankestyrelsen
- Årsberetninger om Ankestyrelsens tilsyn og Adoptionsnævnets virke

Ankestyrelsens overvejelser

I forbindelse med udarbejdelsen af undersøgelsen om mulige alternativer til den nuværende formidlingsstruktur blev Ankestyrelsen bevidst om et behov blandt områdets aktører for øget dialog, videndeling og samarbejde på tværs af myndigheder og organisationer.

Den internationale vidensorganisation ISS, der i forbindelse med undersøgelsen interviewede Adoptionsnævnet, DIA, Familieretshuset og Ankestyrelsen, anbefalede i sin rapport blandt andet, at den danske centralmyndighed (Ankestyrelsen) tilbyder undervisning og rammer for vidensdeling, der involverer alle aktører på det danske adoptionsområde, mindst en gang årligt. Det var ISS' opfattelse, at både DIA og Familieretshuset efterspørger en højere grad af sammentænkning og koordinering på tværs af myndigheder og organisationer (fodnote: ISS' rapport kan læses i bilagssamlingen til ['Den internationale adoptionsformidling i Danmark – en undersøgelse af bæredygtige alternativer til den nuværende struktur'](#), 2019. *Fodnote slut*).

Ankestyrelsen har på den baggrund overvejet, hvordan Ankestyrelsens rolle som ansvarlig for en stor del af indsamlingen af tværgående viden på både det danske og internationale adoptionsområde eventuelt kan understøttes.

I de eksisterende regler er det alene Adoptionsnævnet, der formelt er pålagt at indsamle, bearbejde og formidle viden om adoption.

Ankestyrelsens opgaver som tilsynsmyndighed er beskrevet i adoptionsloven og bekendtgørelsen, og omfatter blandt andet undervisning i den formidlende organisation, jævnlige møder med organisationen, indsamling af information om adoptionsforløbet fra adoptivfamilierne og publikation af en årsberetning om tilsynet.

Det kan overvejes at pålægge både Ankestyrelsen og Adoptionsnævnet et formelt ansvar for en generel indsamling, bearbejdning og formidling af viden om adoption. De to myndigheder vil skulle samarbejde om opgaven, der eksempelvis kunne medføre et udvidet fagligt fokus på Adoptionsnævnets landsmøder, hvor både nævnets og centralmyndighedens fagområder kan bringes i spil.

Ankestyrelsen vil kunne pålægges det koordinerende ansvar for at sikre, at videndeling jævnligt finder sted på tværs af myndigheder og organisationer i form af eksempelvis fælles undervisning og tværfagligt samarbejde.

Bemærkninger fra aktører og interessenter

DIA bemærker helt overordnet, at den betydelige viden, der er tilstede på området ikke er kommet i spil, og efterspørger mere dialog om resultater af undersøgelser og forskning på området. DIA opfordrer til et større samarbejde og en øget videndeling mellem områdets aktører, så der kan skabes et større fælles fagligt fundament.

Familieretshuset oplyser, at man tilslutter sig, at allerede eksisterende viden skal være tilgængelig, således at den kan anvendes hos de fagprofessionelle, ligesom der bør være fokus på initiativer med henblik på at understøtte den faglige vidensopsamling, der allerede sker. En sådan formidling og indsamling af viden kan eksempelvis varetages af et nationalt videnscenter for adoption.

Adoption & Samfund foreslår, at der etableres et videns- og kompetencecenter om adoption, som skal være ansvarlig for at indsamle viden, igangsætte forskningsprojekter og formidle viden gennem kampagner, undervisning etc.

Centerets arbejde skal være rettet mod godkendelsen af kommende adoptanter, støtte til adoptivfamilien og åbenhed i adoption. Centeret skal blandt andet også være ansvarlig for de tilbud om rådgivning og støtte til adoptivfamilien både før, under og efter adoptionen, der i dag varetages af Ankestyrelsen, samt DIAs PAS-bistand.

Adoptionspolitisk Forum mener det er vigtigt, at den viden der formidles er bredt fagligt funderet og både inddrager dansk og international viden, samt viden fra adopterede. Der bør være fokus på at understøtte initiativer, der afspejler dette, som eksempelvis voksne adopteredes oplevelser med racisme og forskelsbehandling, ældre adopteredes erfaringer og levevilkår, tværnationale undersøgelser af ulovlige forhold i adoptionsammenhæng.

Åbenhed i Adoption mener også, at det er vigtigt at adopterede får mulighed for at bidrage til vidensindsamlingen og formidlingen.

6.3 UNDERSØGELSER OG VIDENSINDSAMLING I VIVE

Aftalepartierne var i 2014 enige om, at VIVE (tidligere SFI) skal have fokus på adoptionsområdet og i den forbindelse iværksætte relevante undersøgelser og vidensindsamling.

Udmøntningen

VIVE (Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd) offentliggjorde i oktober 2017 en undersøgelse om at vokse op som adopteret i Danmark. Undersøgelsen baserer sig på kvantitative og kvalitative analyser af registermateriale og interviews med voksne adopterede (fodnote: ['At vokse op som adopteret i Danmark', 2017](#). *Fodnote slut*).

Undersøgelsen viste, at det generelt går godt for de voksne adopterede i Danmark. Der er dog et par konklusioner i rapporten, som tydeliggør, hvor adopterede skiller sig ud fra

jævnaldrende ikke-adopterede:

- En større andel af adopterede end ikke-adopterede klarer sig mindre godt og/eller har psykiatriske diagnoser og anbringelseshistorik.
- Samlet set er en lidt mindre andel af adopterede i gang med og/eller har afsluttet en ungdomsuddannelse som 19-årige sammenlignet med jævnaldrende ikke-adopterede.
- CA. 18 procent af adopterede er registrerede i det psykiatriske system som 19-årige sammenlignet med ca. 9 procent jævnaldrende ikke-adopterede.
- Ca. 7 procent af adopterede har været anbragt uden for hjemmet i løbet af barndommen. Antallet af ikke-adopterede er ca. 5 procent.

6.4 VIDEN FRA PAS-RÅDGIVNINGEN

Aftalepartierne lagde i 2014 vægt på, at der er et skærpet fokus på at dokumentere den viden, der genereres gennem PAS-ordningen, og på anden måde udvikles og indsamles i forbindelse med administrationen af området, herunder ved oprettelsen af en kontakt mellem VISO og Ankestyrelsen.

Udmøntningen

Siden den nye lovgivning trådte i kraft den 1. januar 2016 har Ankestyrelsen løbende indsamlet viden om, hvordan familier og adoptanter har oplevet PAS-ordningen.

Denne viden bliver brugt til, at:

- evaluere og udvikle de forskellige PAS-tilbud
- spore eventuelle tendenser i de forskellige grupper
- forberede temaer ved de adoptionsforberedende kurser
- udvikle og uddanne PAS-konsulenter
- forberede og eksemplificere ekstern undervisning fx på uddannelsesinstitutioner
- Udvælge relevante temaer til temaeftermiddagene

Ankestyrelsen har i 2017 foretaget en evaluering af PAS-tilbuddene i 2016. Evalueringen beskriver de enkelte tiltag enkeltvis, og resultaterne viser, at tilbuddet er relevant, efterspurgt og gør en forskel for adoptanter og adopterede (fodnote: ['Post Adoption Service – evaluering 2016', 2017](#). *Fodnote slut*).

Ankestyrelsen har indtil videre afholdt to møder med VISO, hvor der fandt en gensidig vidensudveksling sted om henholdsvis PAS-konsulenternes og VISO's adoptionsrelaterede arbejde, herunder begge parter råderum, procedurer og praksis.

6.5 DELKONKLUSION

Evalueringen viser, at adoptionsområdet aktører og interessenter generelt efterspørger en højere grad af videndeling, samarbejde og undervisning på tværs af de enkelte myndigheder og organisationer.

Efterspørgslen er bredt rettet mod hele områdets forskelligartede fagfelter og knytter sig til alle aspekter af adoptivfamiliens vilkår.

Det kan derfor overvejes at undersøge nærmere, hvordan dette bedst vil kunne styrkes i relation til det fremtidige adoptionssystem til gavn for de adopterede, adoptivfamilien og biologiske slægt.